

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Bestuurskundige Berichten februari 2007: rampeneren: crises en catastrofes in een bestuurlijke context

Libgott, R.; Baars, A.; Essakkati, H.; Nazar, A.

Citation

Libgott, R., Baars, A., Essakkati, H., & Nazar, A. (Eds.). (2007). Bestuurskundige Berichten februari 2007: rampeneren: crises en catastrofes in een bestuurlijke context. *Bestuurskundige Berichten*, 22(1). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211547>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211547>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

TE 6580

KB

Leidse Bestuurskunde
gekloond in **Jemen**

Stage bij
Geert Wilders

Bestuurskundige *Berichten.*

TPG Post

Port betaald
Port payé
Pays-Bas

Semi-wetenschappelijk magazine van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden

RAMPENEREN: crises en catastrofes in een bestuurlijke context

Prof. dr. Uri Rosenthal:
'Katrina en New Orleans,
een tijdige waarschuwing'

Leiden ontploft:
Burgemeester Lenferink
over de Buskruitramp

Nederland kopje onder?

Interview met één van
de vele slachtoffers
van de Schipholbrand

Wij zoeken *niet* zomaar bestuurskundigen. Wij zoeken bestuurskundigen voor het ministerie van Financiën.

■ Met je academische opleiding bestuurskunde ben je aantrekkelijk voor de arbeidsmarkt. Maar wat is aantrekkelijk voor jou? Laten we het daar eens over hebben op het thuisadres van het ministerie van Financiën in Den Haag. Daar gaan we over geld en goede raad met dezelfde veelzijdigheid als een moderne deraillieur. We sturen en besturen, zetten processen in de juiste versnelling en schakelen graag een tandje bij als de discussie daarom vraagt.

En nu we het er toch over hebben: Financiën trekt graag de

sprint voor je aan. Slim om ons wiel te pakken. ■ Je hebt je vak in je hoofd en in je vingers. Je wilt doorgroeien en je kennis met opleidingen verder verdiepen. Het spreekt je aan om een bijdrage te leveren aan een gezonde maatschappij en een succesvol bedrijfsleven. Je durft verantwoordelijkheid te nemen voor het geld van de samenleving. Je voelt je thuis in een intelligente en inventieve omgeving. En naast dit alles ben je ook nog prettig in de omgang. Van mensen met dergelijke ambities en eigenschappen zijn er niet zo gek veel. Gelukkig maar,

want er is ook maar één ministerie van Financiën.

■ Op Financiën staat misschien wel een stoel voor je klaar. Ook zijn er voldoende stevige klussen om op te pakken. Je kunt bijvoorbeeld maatschappelijke discussies en politieke beslissingen vertalen naar een concreet uitgavenbeleid. Je kunt het begrotingsproces begeleiden of je coördineert de contacten tussen het ministerie en de Tweede Kamer. En in weer een andere situatie voer je

regelmatig overleg met verschillende ministeries en adviseer je over de financiële en economische gevolgen van beleidsvoorstellen. Om maar wat te noemen, want waar je stoel precies komt te staan, hangt mede af van je interesse, achtergrond en/of ervaring. In elk geval krijg je snel eigen verantwoordelijkheid en onze lijnen zijn daarbij kort; tot aan de minister toe.

Je zult je werk dan ook vaak tegenkomen in de media. Omdat je niet zomaar een bestuurskundige bent, maar een bestuurskundige van het ministerie van Financiën.

Bestuurskundigen m/v

Wil je meer weten? Bel de recruiters via (070) 342 8532 of kijk op www.minfin.nl.

Werken bij *het Rijk* Als je verder denkt

Colofon

Bestuurskundige Berichten
Semi-wetenschappelijk magazine van de
Bestuurskundige Interfacultaire vereniging
Leiden

Postbus 9555, 2300 RB Leiden
Tel. 071-5273696
Fax 071-5273979
E-mail: bil@bilboard.nl
www.BILboard.nl

Jaargang 21, nummer 1 - februari 2007

Hoofredactie:
Ruben Libgott

Eindredactie:
Ruben Libgott

Redactie:
Anouk Baars, Hayat Essakkati, Amir Nazar.

Lay-out:
Ruben Libgott

Aan deze editie werkten mee:
Peter Breedveld, Robbert de Cooker, Carola van Eijk, Nelly Ghaoui, Govert van Gorcum, Bart van Horck, drs. Henri Lenferink, prof. dr. Uri Rosenthal, dr. Trui Steen, dr. Frank de Zwart.

Advertenties:
Femmy Elderhuis, 071-5273696

Redactieraad:
Dr. F.M. van der Meer
Prof. dr. M.R. Rutgers

Oplage:
650 exemplaren

Abonnementen:
Leden van de B.I.L. ontvangen Bestuurskundige Berichten gratis thuis. Voor niet leden kost een abonnement €11,35 per jaar. Dit dient te worden voldaan op bankrekening 56.65.22.357 t.n.v. de B.I.L. te Leiden o.v.v. abonnement B.B.

Bestuurskundige Berichten is een uitgave van de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden (B.I.L.) en verschijnt viermaal per jaar. Het is niet toegestaan zonder toestemming van de redactie op enigerlei wijze het geheel of delen van dit nummer te reproduceren. Waar redacteuren op persoonlijke titel hun mening geven is dit niet noodzakelijkerwijs die van de gehele redactie. De redactie behoudt het recht voor stukken in te korten, te wijzigen dan wel niet te plaatsen.

Druk:
Drukkerij Karstens
Hooigracht 35
2312 KN Leiden

ISSN 0920-5772
Copyright 2007 B.I.L.

Wist U dat U één van de weinige mensen bent die colofons leest?

Een ramp overleefd

Het ontstaan van het schrift is nauw verbonden met de eerste vormen van openbaar bestuur. Het Lineair B bijvoorbeeld, een schrift uit de Myceense tijd (1400-1200 v. Chr.), waarin een vroege versie van het oude Grieks werd genoteerd.

Het schrift werd niet gebruikt om brieven of verhalen te schrijven. Nee, het diende om de administratie en inventaris van de paleizen bij te houden op het oude Kreta: hoeveel kruiken met wijn kwamen het paleis binnen en waar kwam deze vandaan, hoeveel schapen waren er in het bezit, hoeveel graan werd er geëxporteerd, hoeveel strijdswagens stonden er klaar, hoeveel slaven bevonden zich binnen de paleismuren, wat werd er tijdens feesten allemaal geofferd aan welke god, etcetera. Dát wilden de heersers weten.

En zo dynamisch als het leven en de handel in die tijd was, zo dynamisch moest de boekhouding worden bijgehouden. Men gebruikte hiervoor kleitabletten. Op deze manier konden gegevens namelijk makkelijk worden aangepast, door ze met water weer uit te wissen. Na een jaar, wanneer de gegevens meestal op papyrus of leer waren overgezet, konden de kleitabletten geheel worden uitgewist. Helaas werden de Myceners omstreeks 1200 v. Chr. aangevallen

door de Doriërs. Het was oorlog. Steden en paleizen werden door de Dorische infiltranten *en masse* in brand gestoken: de brandcatastrofe, zoals dit nu door historici wordt genoemd. Alles werd vernietigd en van de Myceense beschaving was vrijwel niets meer over. Niets? Nee. De kleitabletten met daarop het Lineair B, boden moedig weerstand tegen de vlammen. Ze werden door de hitte van het vuur gebakken en bleven zo bewaard!

Hierdoor kon de Britse archeoloog Sir Arthur Evans in 1900 het Lineair B ontdekken en konden Alice Kooper en Michael Ventris het schrift 50 jaar later ontcijferen. Het Lineair B had de ramp overleefd.

Rampeneren: crises en catastrofes in een bestuurlijke context. Dit nummer van Bestuurskundige Berichten staat in het teken van calamiteiten die de samenleving treffen en de bestuurlijke consequenties daarvan. Prof. dr. Uri Rosenthal zal naar aanleiding van de ramp in New Orleans met orkaan Katrina, ingaan op de lessen die we hieruit kunnen trekken voor rampen in een stedelijke omgeving. Dit jaar is het precies 200 jaar geleden dat in Leiden de Buskruitramp plaatsvond. Burgemeester Lenferink vertelt over de rampenbestrijding in 1807 bij deze enorme catastrofe. Tevens in dit nummer aandacht voor het overstromingsgevaar in Nederland en een interview met Mustapha El Boukhari, één van de slachtoffers van de Schipholbrand. Maar er is meer. Hoe gaat het bijvoorbeeld met Rogier Rijnja, één van de oprichters van de B.I.L.? Wij zochten hem op.

In de nieuwe rubriek 'Intussen op de 5e' wordt bericht over onderzoek aan het Departement Bestuurskunde en vertelt dr. Frank de Zwart over een bijzondere samenwerking met een universiteit in Jemen.

Ook lieten wij een bestuurskunde student een dagboek bijhouden over zijn bijzondere werk in combinatie met zijn studie en doet Bart van Horck verslag over zijn stage bij niemand minder dan Geert Wilders.

Namens de redactie wens ik U veel leesplezier met deze geheel vernieuwde Bestuurskundige Berichten. Hoewel... Misschien hadden we er beter aan gedaan, dit magazine in het vervolg ook op kleitabletten te publiceren.

Ruben Libgott
Hoofredacteur

Bestuurskundige Berichten redactie 2006-2007

DEZE KEER IN BESTUURSKUNDIGE BERICHTEN:

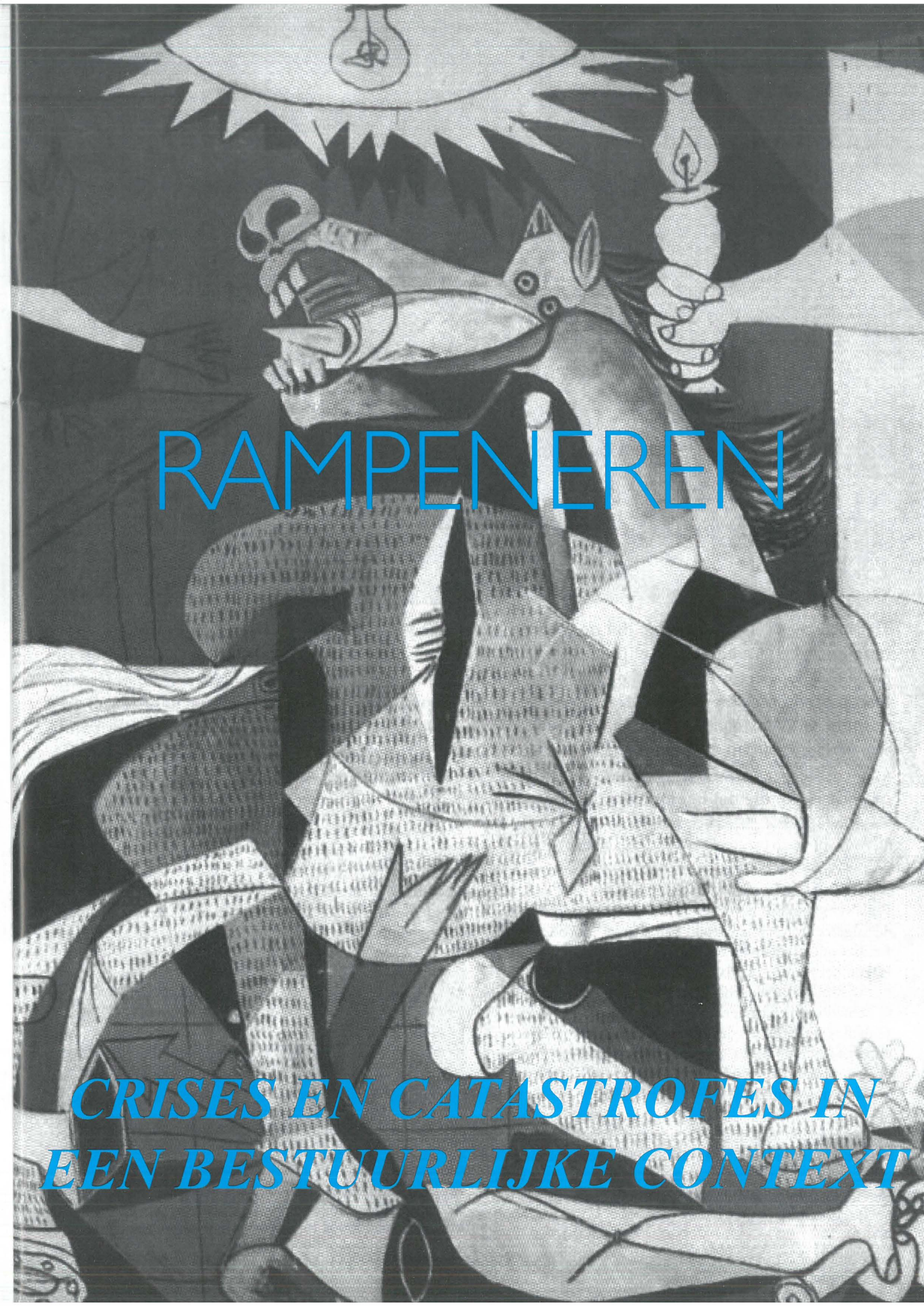
6		Katrina: een tijdige waarschuwing! Door prof. dr. Uri Rosenthal
8		Gaat Nederland kopje onder?
11		Informatiehuishouding en de preventie van rampen.
14		Leiden ontploft: rampenbestrijding en de Buskruitramp door Burgemeester Lenferink
18		Slachtoffer van de Schipholbrand vertelt: "Het was een soort oorlog"
21		Nieuw: column Frontaal Naakt
22		Studie-katern met o.a.: interview met Lieneke Gijbers (studenten loopbaancentrum), de Opleidingscommissie en de nieuwe rubriek 'De week van ...'
26		Nieuw! Alumni-katern: Hoe is het nu met... Rogier Rijnja, mede-oprichter der B.I.L.?
29		Nieuwe rubriek 'Intussen op de 5°': Dr. Trui Steen over de opzet van een vergelijkende landenstudie.
31		Leidse Bestuurskunde gekloond in Jemen!
34		Opmerkelijk: stage bij Geert Wilders
38		Verenigingskatern: foto's, korte verslagen van activiteiten, agenda en prikbord.

Geachte lezer,

Bestuurskundige Berichten is dit jaar vernieuwd. Niet alleen is de vormgeving en het logo in een nieuw jasje gestoken. Ook inhoudelijk zijn er enkele veranderingen. Bestuurskundige Berichten is opgedeeld in een aantal duidelijke katernen. Naast het welbekende thematisch katern, het studie-katern en het verenigingskatern, besteden we in het alumni-katern bijzondere aandacht aan oud-studenten van de opleiding Bestuurskunde. In de rubriek 'Intussen op de 5°' zal in het vervolg worden stilgestaan bij onderzoek en projecten aan het Department Bestuurskunde.

De Redactie

Cover illustratie: De Buskruitramp in Leiden, 12 januari 1807. Gezicht op het Rapenburg na de ontploffing van het kruitschip, maker anoniem, collectie Stedelijk Museum De Lakenhal.

RAMPENEREN

CRISES EN CATASTROFES IN EEN BESTUURLIJKE CONTEXT

Een tijdige waarschuwing:

Katrina en New Orleans

Door prof. dr. Uri Rosenthal

Het is alweer een tijd geleden dat de studie van crises en rampen als een exotische bezigheid werd beschouwd. De maatschappelijke impact van rampen is tegenwoordig dermate groot dat ook de sociale wetenschappen zich er niet meer aan kunnen onttrekken om er aandacht aan te besteden. Rampen zijn niet langer gebeurtenissen die zich als uitzonderlijke voorvallen aandienen; ze worden onmiddellijk gezien als symptoom van wat er grondig mis zou zijn in de samenleving. Na elke ramp wordt een structureel veiligheidstekort geconstateerd. Onderzoekers en onderzoekscommissies graven diep en komen na verloop van tijd met conclusies die veel verder reiken dan bevindingen over de ramp die net heeft plaatsgehad.

Het is op zichzelf heel goed dat het onderzoek van crises en rampen zich niet beperkt tot wat er ergens, op een bepaald moment, is misgegaan. Crises en rampen zijn inderdaad vaak symptomatisch voor wat niet goed geregeld is, voor de algemene verwaarlozing van vitale functies en van fundamentele belangen en waarden. Maar als dat het geval is, zou het zinnig zijn voor de context van crises en rampen de werkelijke maatschappelijke situatie als vertrekpunt te nemen en niet langer uit te gaan van een beeld van die samenleving dat eerder de belevingswereld van onderzoekers, onderzoekscommissies en degenen voor wie ze hun werk doen – meest hooggeschoolden – reflecteert dan de wereld zoals die nu eenmaal is.

Ik word op dit spoor gezet door een aantal fascinerende studies die inmiddels zijn verschenen over Katrina – de grootschalige ramp die een aantal staten in het zuiden van de Verenigde Staten in augustus-september 2005 trof en ruim

1400 mensen het leven kostte.¹ Katrina leeft bij velen in de herinnering voort als de ramp van New Orleans, en voor buitenlanders was het dan de ramp in een stad die vooral bekend stond om zijn vermaarde French Quarter en zijn Mardi Gras festival – de stad van Bourbon Street, de blues cafés, de uitstekende Cajun restaurants en de schilderachtige hotels in oud-Franse stijl. Toeristen vanuit de hele wereld, die door de jaren heen New Orleans hebben bezocht, kwamen aan op Louis Armstrong Airport, werden naar een van hotels gebracht, verbleven enkele dagen in het French Quarter, maakten soms ook nog een korte boottocht door de wetlands, en vertrokken vervolgens weer vanaf Louis Armstrong Airport naar huis. Ze namen de herinnering mee van wat hen van tevoren al aangezegd was: een pittoresque overblijfsel van de 18de en 19de eeuwse Franse cultuur in, nota bene, de Verenigde Staten.

¹ In het bijzonder noem ik de studie van Douglas Brinkley, *The Great Deluge, Hurricane Katrina, New Orleans, and the Mississippi Gulf Coast*, HarperCollins Publishers, New York, 2006.

Maar wie met dat beeld van de werkelijkheid Katrina zou willen onderzoeken, komt bedrogen uit. Katrina trof arme gebieden van de zuidelijke staten Mississippi en Louisiana, en daarnaast New Orleans zoals het werkelijk was. En dat leverde een catalogus aan rampen in de ramp op waaraan de politici, ambtenaren en rampbestrijders in de Verenigde Staten veel te weinig gedacht hadden. Ik heb het even niet over het feit dat meermalen zowel door deskundigen in New Orleans en bij de federale overheid in Washington was gewaarschuwd tegen een ramp van deze omvang. En ik laat nu ook het verhaal liggen over het feit dat die waarschuwingen veronachtzaamd werden, dat het dijkstelsel die naam eigenlijk niet mocht dragen en dat de meeste autoriteiten in New Orleans, de staat Louisiana en niet te vergeten de federale rampenorganisatie FEMA – Federal Emergency Management Agency – een ongekend gebrek aan daadkracht en inlevingsvermogen aan de dag legden. En dat ze dus ook niet de mogelijkheden van een tijdige, grootscheepse evacuatie van de bevolking onder ogen zagen. Waar het vooral om gaat, is dat Katrina in New Orleans een bevolking teisterde die volslagen anders getypeerd moet worden dan die van de keurige staten in het midden-Westen die geregeld door windhozen en tornados getroffen worden.

Hoe zag het er in New Orleans dan echt uit? Buiten het French Quarter en een paar wat hoger gelegen wijken met de typisch Amerikaanse huizen-voor-de-rijken bestond en bestaat New Orleans voor een groot gedeelte uit uitgestrekte, laag gelegen buurten waar de ‘lower class’ in zeer slechte huizen – je zou eerder zeggen: onderkomens - woonachtig is. In grote delen van de stad is het onveilig tot zeer onveilig. Het drugsgebruik is ook voor Amerikaanse begrippen bijzonder hoog. Een groot deel van de arme bevolking lijdt – merkwaardig om het zo te moeten zeggen – aan welvaartsziekten waaronder hart- en vaatziekten en diabetes. Er zijn hechte families en gezinnen maar ook familieleden of verwanten die niet goed van elkaar weten waar ze uithangen.

Het verhaal van Katrina is meteen een heel ander verhaal dan dat van een stad in redelijk goede doen die door een natuurramp getroffen wordt. De studies die ik over Katrina en New Orleans gelezen heb, gaan over problemen en meer

Plunderingen in New Orleans na het natuurgeweld van orkaan Katrina.

dan dat waar al die keurige rampenstudies uit het verleden nauwelijks aandacht aan hebben besteed. Ze gaan over een overstroming die verslaafden van hun dagelijkse dosis harddrugs berooft. Bewoners die dagenlang volkomen geïsoleerd van de buitenwereld zijn, raken door hun medicijnen heen. Op lokaties waar grote aantallen mensen onder verschrikkelijke omstandigheden samengeperst zitten (bijvoorbeeld in de beroemde Superdome en de Convention Hall) ontbreekt het twee tot drie dagen aan de meest elementaire voorzieningen. In sommige ziekenhuizen komt het water tot de derde verdieping, hetgeen eerste hulp bijna onmogelijk maakt. Er moet geopereerd worden onder de meest primitieve omstandigheden. Terwijl de Amerikaanse rampliteratuur in het algemeen hoog opgeeft van het feit dat bij rampen nauwelijks plunderingen voorkomen, worden op veel plekken in de stad winkels en warenhuizen leeggeroofd. In een van de straten van New Orleans hebben vuurgevechten plaats tussen eigenaren en plundersaars. Criminelen dringen ondergestroomde huizen binnen en beroven de angstige bewoners van de schaarse huisraad die nog droog staat.

Is dit wat ook andere steden te wachten staat wanneer ze met een hevige natuurramp te kampen krijgen? Is dit alleen maar een verhaal van Amerikaanse verwaarlozing? Zo erg als Katrina zal het elders niet gauw toegaan. Maar aan de andere kant, Katrina leert ons wel dat we niet te licht moeten denken over wat een natuurramp in een stedelijke omgeving anno 2006-2016 teweeg kan brengen. Het is prachtig het te hebben over de veerkracht en zelfredzaamheid van de bevolking tijdens en na calamiteiten. Maar niet alle inwoners van grote steden zijn fysiek en mentaal daarvoor toegerust. En als er in grote steden onder normale omstandigheden nogal wat sluimerende tegenstellingen bestaan, die soms zelfs, zoals in Frankrijk, tot gewelddadige uitbarstingen komen, hoe zal het dan in die steden toegaan bij het treffen van een forse natuurramp die de mensen voor enige tijd op zichzelf terugwerpt? We kunnen de ogen niet sluiten voor het feit dat elke grote stad in de wereld niet alleen welvarende en gezonde inwoners herbergt maar ook mensen met een zwakke gezondheid of met een labiele geestelijke gesteldheid. New Orleans mag niet opzij gezet worden als de uitzondering die de regel bevestigt. Ook bij ons zullen bij alle ellende die een natuurramp toch al veroorzaakt, de donkere kanten van de grote stad uitvergroot worden. Hopelijk zal dat niet gebeuren in de mate waarin Katrina New Orleans geteisterd heeft. Maar er is ook geen reden voor dat andere uiterste – de stedelijke samenleving die zich in grote saamhorigheid tegen het onheil teweerstelt – , waarop wij lange tijd gerekend hebben en waarop wij onze plannen gebaseerd hebben. Laten we Katrina en New Orleans op zijn minst als een tijdige waarschuwing zien.

Prof. dr. Uri Rosenthal is als hoogleraar verbonden aan het Departement Bestuurskunde van de Universiteit Leiden. Tevens is hij voorzitter van het COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement te Den Haag. Sinds mei 2005 is prof. dr. Rosenthal fractievoorzitter van de VVD in de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Wanneer gaat Nederland kopje onder?

Nederland is ontstaan door het eeuwige gevecht tegen het water. Samenwerking was noodzakelijk om eenieder tegen het water te beschermen. De helft van Nederland ligt ruim 6 meter onder de zeespiegel. Meer dan 10 miljoen mensen leven, werken en recreëren zorgeloos in de polder. En ondertussen worden die 10 miljoen mensen bedreigd door steeds extremer wordende weersomstandigheden en dijken die onder achterstallig onderhoud lijden. Moet er een ramp gebeuren voordat er iets gebeurt?

Door Anouk Baars en Amir Nazar

Decentralisatie, verzelfstandigingen en privatiseringen zijn sinds de jaren '80 populaire items binnen het openbaar bestuur en de politiek. Op alle fronten geeft het Rijk taken en bevoegdheden weg, richting de EU, richting de regio's en gemeenten en aan de private sector. Dat past bij de postmoderne samenleving en de terugtrekkende rol van de overheid. Maar past deze trend ook bij vraagstukken als rampenbestrijding? Bedreigingen die de gehele natie aangaan? Bedreigingen die Nederland geheel of gedeeltelijk plat kunnen leggen? Een vaak vergeten en onderschat hedendaags risico vormt het overstromingsgevaar.

Feit is dat in de huidige risicosamenleving waar lang niet meer alles te beheersen en te controleren is, de dreiging van het water moet concurreren met vele andere veiligheidsvraagstukken. Terrorisme neemt de proporties aan van een hype¹ en lijkt alle aandacht op te slokken. Feit is ook dat de politiek er bekend om staat om incrementeel en ad hoc te reageren. Bovendien kost het verhogen en het versterken van de stabiliteit van dijken veel geld, iets wat in het tijdperk van efficiency en kostenbeheersing erg zorgvuldig wordt meegerekend. Al met al lijkt het niet echt mee te zitten voor het "dijkenbeleid".

Wat schiet er tekort in het huidige rampenbestrijdingsbeleid? Is die decentrale aanpak effectief? En meer in het bijzonder, wat gaat er terecht komen van ons waterlandje? Wat zijn die risico's dan op een fatale overstroming en wat valt er aan te doen?

Een papieren werkelijkheid

De Rekenkamer kwam in 2001 met een rapport over

het functioneren van veiligheidsbeleid in het kader van rampenbestrijding.² Hierbij moet men denken aan het functioneren van hulporganisaties en instellingen als de brandweer, politie en ziekenhuizen. Sinds 1975 wordt dat beleid gekenmerkt door het uit handen geven van verantwoordelijkheden en autonomie. Daarbij werden de taken aangaande rampenbestrijding neergelegd bij de gemeenten. Het Rijk zou criteria opstellen en een 'systeemverantwoordelijke' rol aannemen. Deze sturende rol faalt aanzienlijk. De Rekenkamer concludeerde: "De rampenbestrijdingsorganisatie functioneert dan ook niet als een samenhangende organisatie. Daardoor is de bestrijding van eventuele rampen en zware ongevallen niet voldoende gewaarborgd".³ Er is ook te weinig inzicht om tot een systeemverantwoordelijkheid te komen.

Men kan zich afvragen of zo'n decentrale aanpak werkt voor zaken die onze veiligheid betreffen. Het ziet er mooi uit op papier, maar de werkelijkheid vertoont aardig wat haarscheurtjes. Wat gebeurt er als het echt flink fout gaat?

Als we kijken naar het waterbeleid van ons kikkerlandje zien we weer de decentralisatie terug. Bij het waterbeleid zijn een hoop actoren betrokken. De waterschappen hebben het beheer over de waterkeringen en worden daarbij aangestuurd door de provincies en het Rijk. Ook gemeenten en belangengroepen zijn in dit proces betrokken en zitten in de overlegstructuren. Op centraal niveau is het ministerie van Verkeer en Waterstaat eindverantwoordelijk. Zij moet daarbij echter nog wel interdepartementaal overleggen met de ministeries van VROM, LNV en EZ. Een hoop spelers en een hoop spanningen, vooral tussen het ruimtelijke beleid van VROM en het veiligheidsbeleid van V&W. Op papier is een hoop aandacht besteed aan overlegorganen, communicatie en coördinatie. Een logisch gevolg is decentraliseren en polderen totdat er consensus wordt bereikt. Zo is er

een aanzienlijke rol voor de provincies wat de regie en planontwikkeling betreft.⁴

Maar we hebben het hier wel over onze dijken; een zuiver collectief goed. Dat gaat niet alleen de provincie van Zuid-Holland aan, dat gaat geheel Nederland aan. Het betreft een van de kerntaken van de uitgeholde staat. Is centralisatie en effectief leiderschap dan niet een bittere noodzaak?

Om nog eens terug te komen op het cyclische karakter van beleid willen we wijzen op 'the sense of urgency'. Of liever gezegd, het ontbreken hiervan. Beleidsomslagen vinden

Overstromingsgevaar

De wereld wordt geplaagd door de grote veranderingen van het klimaat; nieuws over het geweld van orkanen, overstromingen en aardbevingen zijn dagelijkse kost. Dit natuuroffensief voltrekt zich tegenwoordig steeds dichterbij huis. Fanatieke skiërs moeten in de wintermaanden op zoek naar sneeuw in de Alpen en de inwoners van Noordwest Londen zoeken nog naar brokstukken van hun huizen nadat een tornado door hun wijk heen had geraasd. Het gevaar van extreme weersomstandigheden komt dichterbij en dat baart

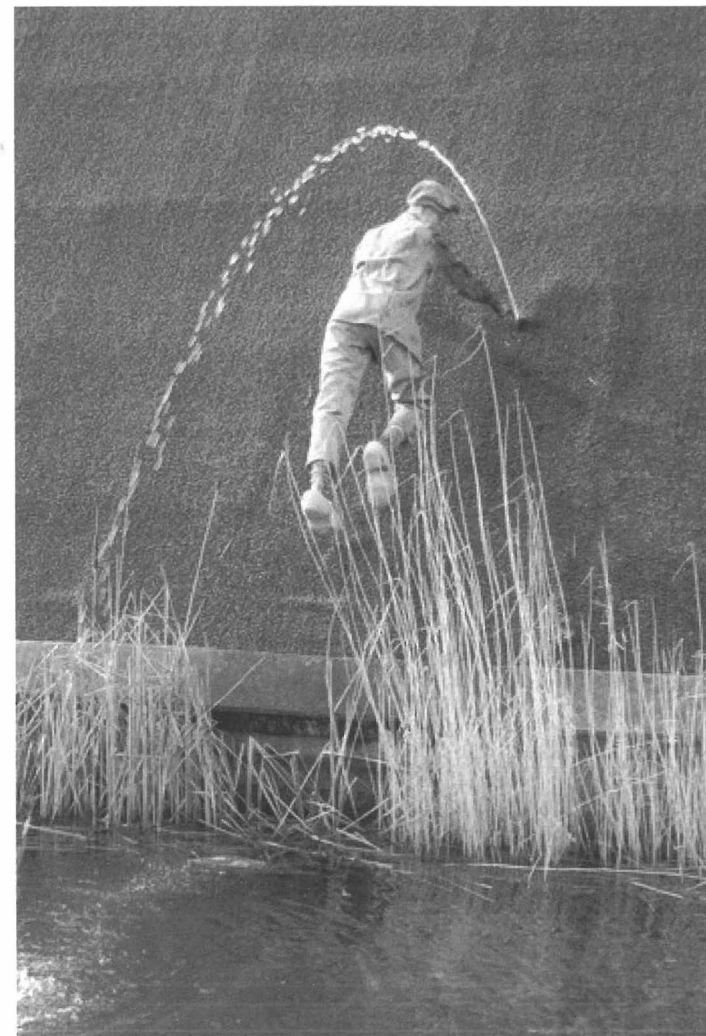
"Ongeveer vierduizend mensen zullen bij een dijkdoorbraak bij Den Haag om het leven komen"

pas plaats als er zich een *window of opportunity* voordoet. Dat gebeurt pas als er plotseling veel aandacht bestaat voor een maatschappelijk probleem, dat dan volgens de publieke opinie prioriteit verdient boven alle andere problemen. En wanneer gebeurt dat lieve mensen? Juist, bij ernstige calamiteiten. Als het kalf verdronken is, dempt men de put.

ons Nederlanders zorgen. Eén op de twee Nederlanders gaat er vanuit dat het klimaat de komende tien jaar "behoorlijk tot drastisch" zal veranderen.⁶

Deze klimaatverandering kan vroeg of laat grote gevolgen hebben voor het overstromingsgevaar in Nederland. Terwijl de zeespiegel stijgt door het uitzetten van het warmer wordende zeewater, klinken de dijken in door de lange droge zomers. Echter, Nederland lijkt zich niet te realiseren dat een overstroming dichterbij is dan men denkt. In Groningen heeft er afgelopen november namelijk een 'bijna-ramp' plaatsgevonden. Nog nooit in de geschiedenis heeft het water zo hoog gestaan als op 1 november 2006. "De gemeten 4,83 meter boven NAP in Delfzijl brak het record uit 1825. In dat jaar kwam het water op 4,6 meter. Ook de golven op de zee ten noorden van Schiermonnikoog braken records. 's Morgens waren daar vier golven hoger dan 11 meter. Deze hoogte zou daar volgens de statistiek slechts eens in de duizend jaar moeten voorkomen."⁷ Weerman Jan Visser stelde zelfs dat Groningen door het oog van de naald is gekropen. "Het enige dat ontbrak om een echte overstroming te veroorzaken, was springtij. Dat was er geweest als de storm twee dagen later had gewoed, tijdens volle maan."⁷

De kans op een overstroming van de zeedijken lijkt reëler dan ooit tevoren. In 2003 heeft het Ministerie van Verkeer en Waterstaat de 'zwakste dijken' aan de Nederlandse kust al in kaart gebracht.⁸ Verscheidene kustvakken, waaronder de kustlijn Hoek van Holland – Kijkduin, kregen in dit rapport de hoogste prioriteit toegekend. In het geval van een dreigende dijkdoorbraak aan de kust van de zuidelijke Randstad, moeten we volgens ingenieur Jonkman van de TU Delft vrezen voor duizenden mensenlevens.⁹ Jonkman werkt aan een proefschrift over een rekenmethode die de gevolgen van overstromingen en evacuaties in kaart brengt. Volgens zijn berekening zullen ongeveer vierduizend mensen bij een dijkdoorbraak bij Den Haag om het leven komen. 'Evacuëren is in Zuid-Holland lastig omdat de vluchtwegen beperkt zijn, ze onder de zeespiegel liggen en snel dichtslibben

Moet Hansje Brinker binnenkort weer in actie komen?

als honderdduizenden mensen daar op eenzelfde moment gebruik van willen maken', aldus Jonkman.¹⁰ Bovendien zal een reële kans op een dijkdoorbraak hooguit twee dagen vooraf bekend zijn waardoor een chaotische evacuatie onvermijdelijk lijkt.

Investeren in hoogwaterbescherming en het anticiperen op een ramp is geen overbodige luxe en vereist onvoorwaardelijke actie om Nederland op lange termijn te beschermen. In het programma hoogwaterbescherming staan alle noodzakelijke maatregelen die tot 2020 nodig zijn om de dijken en duinen in Nederland op orde te houden, hetgeen 1,6 miljard euro vereist. Het Rijk heeft tot nu toe alleen nog 420 miljoen euro gereserveerd tot 2011. Dijkgraaf Gerrit Kok (2006) van het Waterschap Rivierenland maakt zich "ernstig zorgen over een dergelijke korte termijnpolitiek" en vreest dat noodzakelijke maatregelen door geldtekort 'niet of niet op tijd kunnen worden uitgevoerd'.¹¹

Ook het RIVM heeft moeten concluderen dat er geen politieke urgentie is voor drastische maatregelen en investeringen. Het Rijksinstituut (2004) stelt dat "de politieke aandacht, die leidt tot beleidsomslagen en daadwerkelijk ingrijpen in de veiligheid, door het optreden van calamiteiten wordt gestuurd."¹² In rustige periodes worden maatregelen voorbereid door commissies. Zodra er zich een calamiteit voordoet, en er een 'politiek momentum' is voor verandering, worden deze maatregelen pas omgezet in nieuw beleid, is de stelling van het RIVM. De verdeeldheid aan de wetenschappelijke zijde van dit beleidsveld, heeft er eveneens toe geleid dat de publieke aandacht voor het overstromingsgevaar in Nederland is weggeëbd.

Het overstromingsgevaar: de vinger aan de pols, of de vinger in de dijk?

De politiek dient zich terdege bewust te worden van de ernstigheid van bovengeschetste situatie. *The sense of urgency* moet gevoeld worden, ook als er geen ramp plaatsvindt, en er moet naar gehandeld worden. Nederland moet voelen waar haar *roots* vandaan komen. Het water, is iets wat ons allemaal aangaat. We willen straks niet Balkenende als Hansje Brinker zien met zijn vinger in de dijk wanneer het echt misgaat. Nederland verdient sterke dijken en dient voorbereid te zijn op rampen van groot formaat in stedelijke omgevingen. En daarvoor is centraal effectief leiderschap en politiek bewustzijn nodig. Laten we geen catastrofes meer afwachten, maar ons voorbereiden op de woeste, onstuimige toekomst! Amen.

Eindnoten:

¹Aldus dr. P.W. van der Werff, senior wetenschappelijk onderzoeker bij het Instituut voor Milieuvraagstukken van de Vrije Universiteit Amsterdam, gedurende een discussie tijdens het symposium 'Veilige Toekomst' op 9 februari 2006. Een verslag van deze discussie is te lezen op: http://www.zuiderzeeland.nl/actueel/nieuws/verslag_symposium/is_het_terecht_dat (bezoekt

Na een hittegolf in augustus 2003, brak de veenkade van de dijk bij Wilnis vanwege uitdroging. Het Utrechtse dorp kwam deels onderwater te staan.

op 29 december 2006).

²Rapport Rekenkamer, 'Voorbereiding Rampenbestrijding', Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001.

³Rapport Rekenkamer, 'Voorbereiding Rampenbestrijding', Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001: p. 5.

⁴Procesplan zwakke schakels in de Nederlandse kust.

⁵Engineering 306, 10 november 2006, 'Klimaatmonitor: overstromingen grootste gevaar', op: http://www.engineering360.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=2883&Itemid=29 (bezoekt op 29 december 2006).

⁶Engineering 306, 8 november 2006, 'Alarm waterschappen over toestand zeedijken', op: http://www.engineering360.nl/index.php?option=com_content&task=view&id=2850&Itemid=28 (bezoekt op 29 december 2006).

⁷Weerman Jan Visser in het Dagblad van het Noorden, 7 november 2006, op: <http://www.dvhn.nl/article1110908.ece> (bezoekt op 29 december 2006).

⁸Bestuurlijk Overleg Kust, 31 januari 2003, 'Procesplan zwakke schakels in de Nederlandse Kust', Ministerie Verkeer en Waterstaat.

⁹Waterbouwkundige en promovendus aan de Technische Universiteit Delft.

¹⁰WaterForum Online, 7 december 2006, op: http://nserver2.net/waterforum/index.asp?url=/template_a1.asp&que=paginanr=4496 (bezoekt op 29 december 2006).

¹¹Hoogwater Platform, 23 december 2006, Dijkgraaf Gerrit Kok, Waterschap Rivierenland, op: <http://www.hoogwaterplatform.nl/modules.php?name=News&file=article&sid=1395> (bezoekt op 29 december 2006).

¹²Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Beleidsmonitor Water 'Risico's in bedijkte termen', mei 2004, op: <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/500799002.html> (bezoekt op 29 december 2006).

“Wist U ervan?”

Het belang van een goede departementale informatiehuishouding bij de preventie van rampen

Door: Ruben Libgott

De vuurwerkramp in Enschede, de ingestorte grachttrap in Utrecht, de moord op Theo van Gogh, de aanslagen van 11 september, de Bijlmerramp, de verspreiding van de SARS-pandemie, de Bijlmerramp...

Welke ramp er ook geschiedt, welke fouten er ook worden gemaakt, steevast wordt de vraag gesteld: waren de betrokken autoriteiten op de hoogte en zo ja, had de ellende voorkomen kunnen worden? Vaak blijkt dat een effectieve informatie- of inlichtingenvoorziening problemen had kunnen voorkomen.

Op het moment dat er een ramp of ongeluk plaatsvindt wijzen alle vingers direct naar de overheid. Op welke manier had de ramp voorkomen kunnen worden? Waren er signalen die op een calamiteit konden duiden? Wat is er met deze signalen gedaan? Hoe stond het met de controle en inspectie? Dit alles hangt samen met een essentieel punt: de informatievoorziening. Had de overheid regels of kaders moeten stellen, of op een andere manier moeten ingrijpen? Een ramp zorgt voor een kloof tussen de burger en de overheid. De burger verwijt de overheid namelijk dat deze heeft gefaald in de preventie van de catastrofe en stelt ministers verantwoordelijk. En om te voorkomen dat hem fouten of misstanden worden aangerekend, dient de minister zich daarom systematisch en adequaat te laten informeren door zijn ambtenaren. Bij geconstateerde fouten kan en moet de minister zo snel mogelijk ingrijpen (Van Dam en Michels, 2000).

De rol van de overheid is de afgelopen decennia aldoor groter geworden, met steeds meer taken en bevoegdheden. Organisatiestructuren worden complexer. Soms werken er duizenden ambtenaren in verschillende lagen binnen de hiërarchie van een departement. Het departement ontvangt daarbij dagelijks honderden brieven, faxen en e-mails en de ambtenaren hebben vele ontmoetingen, vergaderingen en plegen telefoontjes en gesprekken. De informatie wordt verzameld, bewerkt, verwerkt en gedistribueerd, om te zorgen dat het op de juiste plek terecht komt (Bekkers e.a., 2005: 36). Echter, belangrijker, de informatie die wordt verkregen moet worden geselecteerd.

Informatieselectie: een politieke keuze?

Vaak blijkt dat een minister bij sommige (vaak ernstige) kwesties niet tijdig, onvolledig of onjuist op de hoogte is van wat er gebeurt en speelt op het departement en dus niet

goed is geïnformeerd. Wat zijn hier de oorzaken van? In de literatuur wordt steevast genoemd dat het ambtelijk-apparaat, in tegenstelling tot de politiek, uitblinkt door haar grote schat aan (vak)kennis. Ambtenaren worden vaak gerekruteerd op basis van hun kennis, kunde en ervaring (men spreekt dan van een *merit*-bureaucratie). Vervolgens werken ze soms jaren op ministeries, verdiepen ze zich in kwesties, bouwen dossierkennis op en specialiseren zich op bepaalde gebieden (Peters, 2001: 86-87, 234, 236). Ambtenaren hebben kennis van zaken. En ergens kennis van hebben betekent iets weten; beschikken over bepaalde informatie. Maar wacht. Informatie kan worden gedefinieerd als "datgene wat een mens bereikt en wat bijdraagt tot zijn kennisbeeld" (Douma e.a., 2004: 172). Als bepaalde feiten zodoende niet doordringen tot de ambtenaar kan het geen informatie worden genoemd en ontstaat er een probleem in de informatievoorziening. Woodrow Wilson en Max Weber kunnen er nog wel zo op hameren dat er een strikte scheiding moet zijn tussen ambtenaren en de politiek. Dat ambtenaren zich alleen moeten bezighouden met de neutrale en efficiënte uitvoering van beleid en de politici een waardeoordeel mogen vellen over bepaalde vraagstukken (Denhardt, 2004: 42-43). Niets is minder waar. Hier ligt de crux. Ook ambtenaren kennen een discretionaire ruimte waarin zij zelf keuzes moeten maken, zelf zaken moeten beoordelen en interpreteren (Vinzant & Crothers, 1998: 3-4, 37). Vooral op het gebied van de informatieselectie moeten deze keuzes worden gemaakt. Alle informatie die het ministerie bereikt wordt door de ambtenaren geselecteerd. Sommige dingen worden als belangrijk en relevant bestempeld, andere niet. Inlichtingen die het ministerie bereiken worden serieus genomen of niet. Ook kan het fout gaan wanneer gevoelige informatie niet als zodanig wordt herkend of verkeerd wordt geïnterpreteerd. Informatie kan wellicht op zichzelf niet zeer relevant zijn, maar des te meer in een breder verband, op *meta*-niveau. De selectie of keuze door de ambtenaar wordt

Thema Rampeneren: crises en catastrofes in een bestuurlijke context

o.a. beïnvloed door persoonlijke factoren (bijvoorbeeld afkomst, persoonlijke waarden, religie, onderwijs, ervaring), maar ook de organisatie waar de ambtenaar voor werkt (de organisatie doelen, cultuur, eisen en regels), de waan van de dag (de ambtenaar heeft meer aandacht voor dingen die door

binnen het departement overzichtelijker wie over wat kan worden aangesproken. De informatie moet echter een lang traject afleggen binnen het departement, eer ze uiteindelijk (hopelijk) bij de juiste persoon op de juiste plek belandt. Een voordeel van een parafencircuit is dat meerdere mensen

“Informatie die er niet is, kan belangrijker zijn dan de informatie die er wél is”

de media worden belicht of in de maatschappij spelen) en omstandigheden (Vinzant & Crothers, 1998: 11-16). Helaas sluit niet alle informatie die een ambtenaar bereikt aan bij zijn of haar belangstelling, voorkennis of informatiebehoefte (Douma e.a., 2004: 172). De kans bestaat dat dit tot verkeerde keuzes kan leiden en gevaarlijke situaties, waarbij de verantwoordelijke autoriteiten niet op de hoogte zijn en niet kunnen handelen. Mogelijke rampen, aanslagen en ongelukken kunnen zo geschieden.

Selectie door ambtenaren is helaas onvermijdelijk. Een zaak kan niet direct naar een minister worden gestuurd. Het gevaar is dat de minister een informatie-overload krijgt en door de bomen het bos niet meer kan zien. Dit kan er zelfs toe leiden dat er niks met de informatie wordt gedaan (Cardoso Ribeiro & Van Thijn, 2004: 9-36). Het is de kunst om als ambtenaar aan te voelen wat de minister beweegt en wat belangrijk voor hem is, om zo te voorkomen dat de minister te maken krijgt met onverwachte Kamervragen of publicaties in de media over maatschappelijk gevoelige zaken, of dat er calamiteiten kunnen ontstaan.

Echter, door de selectie zal de minister nooit weten of informatie wel compleet is. Je kunt zelfs stellen dat informatie die er niet is (zonder dat men weet dat die er niet is) belangrijker kan zijn dan de informatie die er wel is (Douma e.a., 2004: 234). Daarbij is het nog de vraag in hoeverre de aangeleverde informatie betrouwbaar en juist is.

De organisatie van een ministerie en het informatieproces

Maar zou de informatieselectie beter gecontroleerd kunnen worden door de organisatie van een ministerie daarop aan te passen? In Nederland zijn de meeste ministeries hiërarchisch ingedeeld. Dit zou ten goede komen aan de controlefunctie binnen een departement, omdat ambtenaren verantwoording moeten afleggen aan hun superieuren en worden gecontroleerd (Hood, 2004: 51-55). In principe is elke minister bevoegd om zelf zijn of haar departement ‘in te richten’. Het is aan de minister om de gehele organisatiestructuur te bepalen en ook de manier duidelijk te maken waarop de informatiestroom binnen het ministerie moet plaatsvinden. Ambtenaren dienen zich “als een kameleon aan te passen aan de wensen en bevelen van de regering van de dag” (Bovens 1990: 192). In veel departementen maakt men echter gebruik van een ‘parafencircuit’ (Cardoso Ribeiro & Van Thijn, 2004: 60). Dit houdt in dat via de hiërarchische lijn, steeds iemand een paraaf of handtekening zet ter goedkeuring of om kenbaar te maken het te hebben ingezien. Op die manier wordt het

zicht hebben op de informatie en het zonodig kunnen be- of afhandelen. In de praktijk is het echter de vraag of de verschillende verantwoordelijken wel écht op de hoogte zijn of dat de paraaf enkel dient als een soort van ontvangstbevestiging. Het is niet altijd evident, dat men na het zetten van een paraaf later nog verifieert of de informatie wel op de juiste plek terecht is gekomen en is behandeld.

Een ander organisatiepunt m.b.t. het informatieproces is verkokering, die ontstaat wanneer ambtenaren teveel gespecialiseerd zijn of te lang binnen eenzelfde beleidsterrein blijven werken op een ministerie. Men kan daardoor te weinig oog hebben voor het bredere verband. Tegenwoordig worden ambtenaren door de overheid gestimuleerd om daarom ook regelmatig van werkplek te wisselen. Echter, kennis en informatie raakt zodoende verloren, wanneer de ambtenaren vertrekken.

Informatievoorziening in de externe omgeving

Tot nu toe is vooral stilgestaan bij de interne verwerking van informatie binnen een ministerie. De informatie moet echter vooral buiten het ministerie worden verkregen. Problemen die dan ontstaan betreffen bijvoorbeeld de betrouwbaarheid van informatie (zie bijvoorbeeld de discussie rondom inlichtingen die hebben geleid tot de oorlog in Irak), de

Welk traject moet Jan Burgerman doorlopen om zijn belangrijke informatie op de juiste plek binnen het ministerie te krijgen?

manier waarop informatie wordt verkregen (denk aan de IRT-affaire of bedenkelijke verhoormethoden door de politie of in Guantánamo Bay) en de manier waarop ambtenaren zelf mogelijke problemen signaleren. Ook hier ontstaan vaak fouten. Bijvoorbeeld inspecties die niet worden nageleefd of waar niks mee wordt gedaan (zoals bijvoorbeeld bij de vuurwerkcramp in Enschede). En dat in een tijd waarin steeds meer inspecties worden ingesteld (wellicht dat dit uiteindelijk zelfs kan leiden tot een informatie-overload).

Een ander punt waar recentelijk veel aandacht voor is, is het uitwisselen van informatie door verschillende overheidsinstanties. Door informatie te delen en op elkaar te laten aansluiten, hopen overheden meer integraal beleid te kunnen maken en sneller in te kunnen spelen op problemen en behoeften. Iedereen hoeft zodoende niet meer apart ‘op een eiland’ zelf het wiel uit te vinden. Bijvoorbeeld door het koppelen van gegevens over criminelen kunnen inlichtingendiensten, politie en justitie zowel nationaal als internationaal samenwerken, waardoor misdrijven kunnen worden voorkomen of opsporing kan worden vergemakkelijkt (Bekkers e.a., 2005: 21). Een nadeel van het koppelen van gegevens en het toegankelijk maken van bijvoorbeeld databases is dat het niet alleen problemen op het gebied van privacy geeft. Het gevaar bestaat dat terroristen of criminelen toegang krijgen tot de informatienetwerken (bijvoorbeeld door het hacken van computers) en vervolgens kunnen inspelen op de verkregen informatie, met alle gevolgen van dien (Koops e.a., 2005: 673-677). Juist daarom zijn veel instanties ook huiverig met het uitwisselen van informatie. Bedenk ook: informatie is macht. Waarom zou een overheidsinstelling zichzelf dan ondermijnen door de informatie zomaar weg te geven? Daarbij speelt vaak het ‘need to know’-principe, welke vooral bij veiligheidsdiensten speelt (Cardoso Ribeiro & Van Thijn, 2004: 60). Sommige informatie is zó gevoelig en geheim, dat men deze moeilijk met anderen durft te delen, vanwege de kans dat er iets misgaat, uitlekt of dat informanten geen informatie meer willen verstrekken. Vaak willen landen ook geen informatie uitwisselen of vertrouwen ze elkaars informatie niet. In het kader van de verspreiding van de vogelgriep-pandemie vrezden landen dat het juist schade brengt aan hun economie, door openheid van zaken te geven.

Conclusie

Informatiestromen vormen naar mijn idee de ‘aorta’ van een departement. Niet alleen hangt de positie van de minister ervan af, ook kunnen er grote problemen ontstaan wanneer informatie niet op tijd bij de autoriteiten is. De minister dient te weten wat er gebeurt en wat er speelt. Informatie zorgt ook voor een verrijking van kennis van ambtenaren en verhoogt daarmee de kwaliteit van het departement. Voorkomen moet worden dat deze aorta dichtslibt en de informatie niet goed kan worden doorgevoerd naar de plaatsen waar die terecht moet komen. In het huidige tijdperk waar veiligheid, de volksgezondheid, criminaliteitsbestrijding en

terrorisme centraal staan is een goede informatievoorziening onontbeerlijk. Alleen door goede inlichtingen kunnen rampen worden voorkomen kunnen mensen levens worden gespaard. Daarom is het nuttig om een informatievoorzieningsproces te analyseren. Wellicht dat door duidelijke verslaggeving en het in kaart brengen van binnengekomen informatie, lopende zaken en behaalde vorderingen een helderder beeld kan ontstaan over wat er precies gebeurt en zich verder afspeelt binnen een ministerie. Zo kan ook de minister beter geïnformeerd zijn.

Omdat de informatiehuishouding door zoveel factoren wordt beïnvloed, betrekking heeft op vele mensen en van groot maatschappelijk belang is, dient er meer aandacht te zijn in de bestuurskunde voor dit uiterst belangrijke onderwerp, om de informatievoorziening in goede banen te leiden. Het is niet genoeg om iets te weten. Met de informatie moet actie worden ondernomen ter preventie van calamiteiten die de samenleving kunnen treffen.

Geraadpleegde literatuur:

- Bekkers, V., M. Lips en A. Zuurmond (2005), ‘De maatschappelijke en politiek-bestuurlijke positionering van ICT in het openbaar bestuur’, in: Lips, M., V. Bekkers en Arre Zuurmond (red.), *ICT en Openbaar Bestuur*, Utrecht, Uitgeverij Lemma B.V., 2004, 17-46.
- Bovens, M.A.P. (1990), *Verantwoordelijkheid en organisatie: Beschouwingen over aansprakelijkheid, institutioneel burgerschap en ambtelijke ongehoorzaamheid*, Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink.
- Bovens, M.A.P., P. 't Hart, M.J.W. van Twist en U. Rosenthal (2001), *Openbaar Bestuur: beleid organisatie en politiek*, Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Cardoso Ribeiro, T. en E. van Thijn (2004), *De informatieparadox: Een blinde vlek in het openbaar bestuur*, Utrecht: Uitgeverij Lemma B.V.
- Dam, M.J.E.M. van en A.M.B. Michels (2000), ‘Vormen van verantwoording in het openbaar bestuur’, *Bestuurskunde*, 9, (5), pp. 204-208.
- Denhardt, R.B. (2004), *Theories of public organization (fourth edition)*, Belmont: Thomson Wadsworth.
- Douma, S.W. (red.) (2004), *Basisboek bedrijfskunde; Een inleiding in management en ondernemerschap (tweede geheel herziene druk)*, Den Haag: Academic Service.
- Hood, C. (2004), *The Art of The State: culture, rhetoric and public management (reprint 2004)*, Oxford: Oxford University Press.
- Koops, B.J., S. van der Hof en V. Bekkers (2005), ‘Risico’s in de netwerksamenleving: over vervlochten netwerken en kwetsbare overheden’, in: Lips, M., V. Bekkers en Arre Zuurmond (red.), *ICT en Openbaar Bestuur*, Utrecht, Uitgeverij Lemma B.V., 2004, 419-440.
- Peters, B.G. (2001), *The politics of Bureaucracy (fifth edition)*, Oxon: Routledge
- Vinzant, J.C. en J. Crothers (1998) *Street Level Leadership: Discretion and Legitimacy in Front-Line Public Service*, Washington D.C.: George Town University Press.

Rampenbestrijding in 1807

Een historische blik op het bestuurlijk handelen ten tijde van de Buskruitramp

Door burgemeester drs. Henri Lenferink

Op maandag 12 januari 1807, Coppermaandag, om kwart over vier 's middags vond in Leiden een grote ramp plaats. Een vrachtschip, geladen met 369 vaatjes buskruit explodeerde middenin de binnenstad. Een hele woonwijk werd weggevaagd: 218 huizen werden in één klap vernietigd of waren ernstig beschadigd. Overall in de stad waren ruiten gebroken en dakpannen weggeblazen. De Pieterskerk was zwaar gehavend; van het Stadhuis was een stuk van de gevel naar beneden gekomen. Brokstukken van het kruitschip kwamen terecht in de tuin van het Gemeenlandshuis van Rijnland aan de Breestraat en in de kapel van het St. Anna Aalmoeshofje aan de Middelstegracht. Een zwaar brok lood sloeg een krater in het wegdek van het Rapenburg bij het Academieggebouw. Er vielen tussen de 154 en 165 doden; er waren ongeveer 2000 gewonden. Het is precies 200 jaar geleden dat Leiden door dit onheil werd getroffen: de Buskruitramp. In mijn bijdrage over deze ramp wil ik mij richten op het aspect dat het meest met mijn portefeuille als burgemeester van de stad Leiden te maken heeft: de rampenbestrijding en de openbare orde. Daarna besteed ik nog enkele woorden aan het vrijwel ontbrekende gedenkteken. Ook van een gedenken zou je immers kunnen stellen dat het bij de portefeuille van de burgemeester past, nietwaar?

De rampenbestrijding en Openbare Orde

Van één ding kunnen we wel geheel zeker zijn: de regelgeving rond het vervoer van buskruit was ten tijde van de ramp volstrekt onvoldoende. Er waren wel allerlei bepalingen voor de opslag van

kruit in de stedelijke keuren (verordeningen zouden wij nu zeggen), maar voor vervoer van kruit door de steden was niets geregeld. Slordig, zouden wij nu zeggen, en dat vond de toenmalige Koning Lodewijk Napoleon ook, want bijna per ommegaande maakte hij een wettelijke regeling hiervoor: Debuskruitwet van 1807 (de allereerste wet op het vervoer van gevaarlijke stoffen, red.).

Voor de rampenbestrijding was in de 18^e eeuw en het begin van de negentiende eeuw eigenlijk niet veel geregeld. De nationale en provinciale overheden bemoeiden zich er slechts incidenteel mee. Eigenlijk werd alles overgelaten aan de lokale autoriteiten. In de steden waren wel allerlei veiligheidsbepalingen van

kracht, maar als er zich een ramp voordeed werd toch vooral gerekend op de zelfredzaamheid van de bevolking en de onderlinge hulp. De overheden hadden ook een veel te kleine organisatie en de communicatiemiddelen waren nog uiterst primitief. Aan de andere kant is het ook niet zo heel onverstandig dat deze insteek werd gekozen. Nu gebeurt wel eens het omgekeerde en is het bestuur zo gericht op de inzet van de eigen middelen dat vergeten wordt dat de burgers zelf vaak nog heel goed in staat zijn eigen oplossingen te vinden.

Wij onderscheiden bij de rampenbestrijding de blauwe kolom (de politie), de rode kolom (de brandweer), de witte kolom (de medische sector) en de oranje kolom (de gemeentelijke organisaties). Wat was er op deze terreinen in 1807 in Leiden? En wie had eigenlijk het gezag?

Om met het laatste te beginnen: er was geen burgemeester, maar alleen een Kamer van Wethouders, onder voorzitterschap van een presiderend wethouder. Daarnaast maakte de Hoofdofficier

(van Justitie zouden we nu zeggen) deel uit van het stadsbestuur. Van de Kamer van Wethouders konden na de catastrofe overigens maar drie leden min of meer normaal functioneren. De rest werd teveel in beslag genomen door persoonlijk verlies van kinderen of andere familieleden.

Er waren in totaal 8 politieagenten, die geheel onder gezag van de Hoofdofficier vielen en dus alleen justitiële politieagenten waren. Die acht waren slechts voor een beperkt deel inzetbaar. twee waren er ziek, twee waren er tijdens de ramp gewond geraakt en een was er naar Den Haag vertrokken. De officier vroeg een voormalige schout maar weer even actief te worden, maar het clubje waar hij een beroep op kon doen bleef erg klein.

De wethouders hadden nog de beschikking over de burgerwacht, de oude schutterij. Deze stond onder leiding van een bekwame commandant, colonel Patrus Cunaeus, tevens wethouder, die ondanks het feit dat zijn moeder was omgekomen, goed werk heeft verzet.

De brandweer was per buurtje, per bon, zoals dat heette, georganiseerd. De stad had leren blusmiddelen, ladders en enkele brandspuiten. Grote complexen hadden hun eigen voorzieningen. De brandweer in de getroffen stadsdelen was zo goed als verdwenen, net als vrijwel alle blusmiddelen aldaar. Men moest het dus doen met materieel uit andere delen van de stad.

Op medisch gebied kon de stad een beroep doen op de aanwezige doktoren, chirurgijnen en apothekers, die onder gezag stonden van de commissie van Geneeskundig Onderzoek en Toezicht. Er was een ziekenhuis: het Nosocomium Academicum, aan het Pieterskerkhof 40,

op de hoek met de Nieuwsteeg. Buiten de stad was het voormalig Pesthuis in gebruik als Militair Hospitaal, maar dat viel niet onder de stedelijke jurisdictie. De slachtoffers werden in eerste instantie naar het academisch ziekenhuisje aan het Pieterskerkhof gebracht, maar dat was met zijn twee ziekenzaaltjes vanzelfsprekend veel en veel te klein. Bovendien was het gebouw zelf beschadigd door de ramp. De gewonden lagen kris kras door en over elkaar. De toestand moet onbeschrijfelijk zijn geweest.

Tot slot had je natuurlijk de ambtelijke organisatie van het stadsbestuur zelf, de stadssecretarie, alsmede de via regels daarmee verbonden personen, zoals de functionarissen van de bons, de wijkjes waarin de stad was opgedeeld. Die organisatie was niet groot, maar in de regel toch voldoende. Rond de ramp werd veel keurig geadmistriseerd. En er werden natuurlijk door het bestuur besloten richtlijnen uitgevaardigd. Verder werd onder meer geregeld dat degenen die op het rampterrein werkzaam waren, speciale

Illustratieverantwoording

Schilderij boven: Bezoek van Koning Lodewijk Napoleon aan het rampgebied. De menigte links trekt een brandspuit voort. Deze prent door de schilder Nicolaas Pienemans vonden de tijdgenoten van de ramp de allermooiste. (collectie Regionaal Archief Leiden)

Illustratie linkerpagina: Fantasiereprint door graveur Bemme van de explosie gezien vanaf de hoek van de Koepoortsgracht (=Doezstraat); de verminkte lijen van de opvarenden van het kruitschip vliegen door de lucht! (collectie Regionaal Archief Leiden)

■ ■ ■ ■ Thema Rampeneren: crises en catastrofes in een bestuurlijke context

herkenbare armbanden kregen. Mooie zijden armbanden met sleutels voor de stadsbestuurders, smallere gewezen banden met opschrift voor opzichters, werklieden en eigenaars. De medici gebruikten een leren onderscheidingsteken op een leren riempje.

Het stadsbestuur kwam de eerste avond al direct bijeen in het ook beschadigde stadhuis en nam terstond maatregelen. Het rampgebied werd afgezet, het blussen werd georganiseerd en er werd nog gezocht naar overlevenden. Bovendien werd er een eerste regeling getroffen voor de berging van lijken, goederen en waardepapieren. Een goed beeld van wat er gebeurd was had het bestuur nog niet. Toch begreep het goed dat er vooral behoefte was aan werklieden en blusmateriaal. Aan het Haagse stadsbestuur dat hulp aanbood en vroeg waaraan behoefte was, werd dan ook direct geantwoord: brandspuiten en volk. Twee Haagse brandspuiten met bemanning onder leiding van de Generale brandmeester van Den Haag rukten daarop uit naar Leiden om te helpen blussen.

Tegenwoordig is het bestuur zo gericht op de inzet van de eigen middelen dat vergeten wordt dat de burgers zelf vaak nog heel goed in staat zijn eigen oplossingen te vinden.

Achteraf gezien was het ingrijpen van het stadsbestuur, gezien de mogelijkheden en beschikbare middelen, zeer voor de hand liggend en helemaal niet zo slecht. Maar de Hoofdofficier en de wethouders werd later wel verweten dat ze meer oog hadden voor de openbare orde dan voor de hulp aan behoeftige. Ten onrechte moet ik nu constateren. Ze hadden gewoon niet meer mogelijkheden.

De nacht na de ramp kwam koning Lodewijk Napoleon naar de stad en hij nam direct de touwtjes in handen. Sindsdien is

hij het voorbeeld geweest voor alle staatshoofden wereldwijd, om daar waar een ramp plaatsvindt, persoonlijk ogenschouwen te nemen van het gebeuren. Het lokale gezag werd door Lodewijk Napoleon vrijwel terzijde gesteld. Dat kan ook nu nog gebeuren, maar dan moet de ramp toch wel van nationale importantie zijn. In Enschede is het niet gebeurd. Feitelijk werd de stad onder militair gezag geplaatst. Het stadsbestuur kreeg nog slechts administratieve taken en werd formeel nauwelijks meer geïnformeerd. Via de commandant van de schutterij, die wel goed op de hoogte was, was het college echter niet geheel verstoken van informatie.

De koning leidde de operatie als een militaire campagne. Hij ontbood zijn eigen lijfarts om de leiding over de geneeskundige hulpverlening op zich te nemen en hij regelde de beschikbaarstelling van het militair hospitaal in het Pesthuis. De geneesheer-directeur daarvan was bekend met zware kwetsuren, zodat de meeste gewonden de best mogelijke zorg kregen. De militairen van de koninklijke garde hielpen bij de bergingswerkzaamheden, het bluswerk en de ordehandhaving, waardoor meer mensen konden worden gered dan anders het geval zou zijn geweest. Lodewijk Napoleon stelde geld beschikbaar, stelde één van zijn paleizen open voor noodonderdak en regelde de aanvoer van brood uit andere steden. In Leiden kon niet meer genoeg brood worden gebakken: de bakkerijen waren beschadigd of het meel was vervuild, soms met glas.

Het tegengaan van diefstal en plundering bleef een taak van de lokale politie, maar Lodewijk Napoleon stuurde ook hiervoor versterking. Dat de gezonden personen een soort geheime agenten waren, die hem ook moesten informeren over wat er zoal leefde in de samenleving, doet daar overigens wel iets aan af. Er werden mensen gepakt voor diefstal en dergelijke, maar het totale aantal bleef beperkt. Na enkele weken leek de bevolking weer over te gaan tot de orde van de dag, en kwamen de normale veiligheidsvraagstukken weer voorop te staan: prostitutie en openbare dronkenschap.

Ruïnes gezien vanaf de Garenmarkt; hier kijkt men over het gebied dat later het Van der Werffpark zou worden. Portman & Overbeek (collectie Regionaal Archief Leiden).

Al heel snel begon de koning met het maken van plannen voor schadevergoeding, de wederopbouw en het economische herstel van de stad. Hij liet een grote nationale collecte organiseren, die het voor die tijd fenomenale bedrag van meer dan 1 miljoen gulden opbracht. De koning stelde ook geld beschikbaar uit de staatskas. Het optreden van Lodewijk Napoleon kan alleen maar worden beschouwd als zeer accuraat. Zijn ervaring als militair bevelhebber, zijn relatief grote hulpbronnen en absolute macht waren daarbij natuurlijk zeer nuttig. De aanpak doet daarbij modern aan. Hij begon zelfs al vroeg na te denken over de toekomst: zo wordt het ons burgemeesters ook geleerd bij de

rampenoefeningen. Dat hij *en passant* een burgervaderlijke rol vervulde, dat hij de eerste koning was die zich op een rampterrein liet zien, past helemaal in het beeld van een modern bestuurder. Dat kan berekening zijn geweest: een poging zijn opgedrongen koningschap legitimiteit te geven. Maar we hoeven dat er niet in te zien. Hij heeft gewoon uitstekend leiding gegeven aan de rampenbestrijding.

Het ontbrekende gedenkteken

Tot slot nog enkele woorden over het gedenkteken. Lodewijk Napoleon wilde al vrij snel na de ramp dat er een monument zou komen ter nagedachtenis aan de slachtoffers. Het zou een plek moeten krijgen in de plannen voor de wederopbouw van het rampterrein, net zoals een groot nieuw

Dat Lodewijk Napoleon 'en passant' een burgervaderlijke rol vervulde, dat hij de eerste koning was die zich op een rampterrein liet zien, past helemaal in het beeld van een modern bestuurder.

hoofdgebouw voor de universiteit overigens. De prijsvraag die daarvoor werd uitgeschreven leverde verdienstelijke ontwerpen op, maar geen enkele kon geheel de goedkeuring wegdragen van de Jury. Die besloot daarop om zelf maar te gaan tekenen. Dat zou je tegenwoordig eens moeten proberen!

De Amsterdamse stadsarchitect Abraham van der Hart ontwierp het monument: een hoge smalle obelisk van 20 meter hoog, voorzien van plaquettes met daarop teksten over de ramp en de geweldige inzet van Lodewijk Napoleon. Voor de uitvoering kwam 22.000 gulden beschikbaar uit 's Rijks schatkist. Op 12 januari 1808, precies een jaar na de ramp, werd de eerste steen gelegd door J.H. baron Mollerus, minister van Binnenlandse Zaken van Lodewijk Napoleon. Als plek werd gekozen voor de zuidkant van het Steenschuur, aan het water, precies tegenover het hart van de geplande nieuwbouw van de universiteit. Het is de plek aan het water, precies voor het huidige beeld van burgemeester Van der Werff in het Van der Werff-park. De eerste steen, met koperen inscriptie, werd niet gemetseld, maar gelegd, omdat het iedereen handiger leek het monument pas op te richten na voltooiing van het universiteitsgebouw. Het risico op beschadiging tijdens de bouw van de universiteit zou anders te groot zijn, bovendien zou het maar in de weg staan.

Maar van uitstel kwam uiteindelijk afstel. Toen herstel van de kademuuren langs het Steenschuur urgent bleek werd het geld daarvoor gebruikt. Voor het monument was daarna geen geld meer over. Met het universiteitsgebouw wilde het ook al niet vlotten. Na het vertrek van Lodewijk Napoleon en de inlijving van ons land bij het keizerrijk Frankrijk was er niemand meer die zich voor de realisatie van het monument inzette. Van der Hart gebruikte het ontwerp overigens enkele jaren doodleuk voor een veel kleiner monument bij Paleis Soestdijk ter herdenking van het moedig optreden van de prins van Oranje tegen de Fransen bij Waterloo en Quatre

Bras. Het kan dus verkeren. Als u dus wilt weten wat we gemist hebben, reist u maar naar Soestdijk. In 1832, 25 jaar na de ramp maakte het stadsbestuur nog eens aanstalten een monument op te richten op de plaats waar dat oorspronkelijk de bedoeling was, maar het lukte niet een en ander te concretiseren. Het doek viel definitief toen Koning Willem I in 1837 besloot geen monument meer te laten bouwen: te veel eer voor Lodewijk Napoleon.

Is er dan helemaal geen monument voor slachtoffers van de ramp gekomen? Jawel, maar dan in Katwijk op de Joodse begraafplaats, waar elf kinderen van het getroffen Joodse schoolje met hun meester David en zijn vier eigen kinderen zijn bijgezet, samen met een vrouw en twee kinderen die elders op het rampgebied zijn omgekomen.

Er is in de negentiende en twintigste eeuw nog wel een aantal keren gediscussieerd over de oprichting van een gedenkteken in het oorspronkelijke rampgebied, maar het is er niet meer van gekomen. Wel is aan het eind van de negentiende eeuw een natuursteen met inscriptie in de kademuur geplaatst om de plaats aan te geven waar het onheilsschip Delfs Welvaaren ooit gelegen had. Zodoende is er weinig dat de wandelaar ter plaatse herinnert aan de gebeurtenissen van 200 jaar geleden.

Ik hoop dat u het met mij eens bent dat dat jammer is. Het lijkt me een uitdaging hier iets aan te doen. Het zou prachtig zijn daarvoor de eerste steen uit 1808 te gebruiken. Maar waar kan die zijn? We weten het niet. Op de plek waar die oorspronkelijk is neergelegd, is de kademuur verdwenen en een glooiend grastalud naar het water gemaakt. De twintig meter hoge obelisk vlak voor het beeld van Van der Werff alsnog bouwen zou overigens wellicht wel wat overdreven zijn. Dat moesten we mijn illustere voorganger toch maar niet aandoen. Maar wie weet, krijgen we nog een beter idee. Denkt u mee?

Dit artikel is een bewerking van de toespraak die burgemeester Lenferink heeft gehouden tijdens 200-jarige herdenking van de Buskruitramp in Leiden, vrijdag 12 januari 2006.

Met dank aan mw. Arti Ponsen en Stedelijk Museum De Lakenhal.

Drs. H.J.J. (Henri) Lenferink is historicus en sinds mei 2003 bekleedt hij het ambt van burgemeester van de stad Leiden.

Van 12 januari t/m 15 april 2007 is Stedelijk Museum De Lakenhal een speciale herdenkingstentoonstelling te zien: De Buskruitramp van Leiden in 1807.

*Stedelijk Museum De Lakenhal, Oude Singel 28-32 te Leiden
www.lakenhal.nl*

Ter gelegenheid van de 200-jarige herdenking van de Kruitramp een speciaal, rijk geïllustreerd boek verschenen:

*Arti Ponsen & Ed van der Vlist 'Het Fataal Evenement. De Buskruitramp van Leiden in 1807'. Uitgeverij Ginkgo.
ISBN 978-90-807009-8-7*

De Schipholbrand door de ogen van één van de vele slachtoffers:

“Het was een soort oorlog”

Interview met *Mustapha El Boukhari*

Op 27 oktober 2005 vond een dramatische ramp plaats in het cellencomplex op Schiphol. Er woedde een hevige brand in het detentie- en uitzetcentrum voor illegaal in Nederland verblijvende personen. Door het vuur en de rook verloren 11 mensen het leven en vielen daarnaast 15 gewonden, onder wie ook enkele bewakers. Naar aanleiding van de brand en met name over de rol van de overheid hierbij, schreef de Onderzoeksraad voor de Veiligheid onder leiding van mr. Pieter van Vollenhoven een kritisch rapport. Op 21 september 2006 werden de conclusies van het onderzoek gepresenteerd. Deze waren vernietigend voor de gemeente Haarlemmermeer, de Rijksgebouwendienst en de Dienst Justitiële Inrichtingen, welke allen volgens het rapport hadden gefaald. Toenmalige ministers Donner (Justitie) en Dekker (VROM) zagen zich genoodzaakt af te treden.

Maar wat gebeurde er precies deze avond en wat hebben de slachtoffers allemaal moeten meemaken, zowel voor als vooral ook na de ramp? Ik sprak met één van de vele slachtoffers van de Schipholbrand, Mustapha El Boukhari, woonachtig in Leiden.

Door Hayat Essakkati

Mustapha El Boukhari is een Marokkaanse man en hij woont momenteel al 10 jaar in Nederland. Hij is getrouwd met een Nederlandse vrouw en heeft twee kinderen. Op de desastreuze avond verbleef Mustapha in de K-vleugel van de gevangenis in Schiphol-Oost, waar de brand begon. Met hem bevonden zich daar op dat moment in totaal 43 gevangenen.

Het was de avond van 27 september 2005 –precies een maand voor de brand- toen de politie plotseling langs Mustapha's huis kwam en hij regelrecht werd meegenomen naar het cellencomplex Zestienhoven op Rotterdam Airport. Tijdens zijn verblijf hier werd door de rechtbank besloten om Mustapha op 17 oktober terug te sturen naar Marokko. Maar het plan wijzigde want hij werd een dag eerder, zonder zijn familie daarvan op de hoogte te stellen, door de marechaussee opgepikt om hem met het vliegtuig het land uit te zetten. “Ze hadden een dokter meegenomen om mij een injectie toe te dienen voor vertrek. Zij zeiden dat ik anders mijn medepassagiers iets kwaads aan zou kunnen doen. Doordat mijn vrouw mijn advocate Khan heeft kunnen bereiken werd ik weer naar Rotterdam teruggebracht.” Hij verbleef bij de poort welke slechts toegankelijk was voor de marechaussee. El Boukhari was perplex bij aankomst in Rotterdam. “Er liepen zwangere vrouwen ijsberend rond in een cel zo groot

als een kamer van 4m2 en 5m2 en ook vrouwen met hun net gebaarde baby's huilden uit hulpeloosheid.” Deze vrouwen verblijven gemiddeld één jaar lang in deze cellen zodat ze hierin moeten gaan bevallen zodat vervolgens ook de baby samen met de moeder in de cel wordt opgesloten. Na zijn verblijf van vier dagen in Rotterdam werd hij overgeplaatst naar Schiphol. “De bewaker pakte mij meteen hard aan. Ik werd totaal niet geïnformeerd, maar ik kon meteen de cel ingaan. Ik voelde me niet behandeld als een volwaardig mens. De bewakers waren zelf ook niet goed bij hun hoofd. In mijn cel, gedeeld met een Turkse man, zat een pieper om de bewakers op te kunnen roepen. In theorie moest, door het drukken van mijn pieper, de buitenlamp gaan knipperen om de bewakers op de hoogte te stellen. Maar mijn lamp van de cel deed het niet. Toen de bewakers zich hiervan bewust waren namen ze ook geen stappen om deze te repareren. Dus ik was totaal geïsoleerd.” De eerste 4 dagen verbleef Mustapha in de C- vleugel, maar door de rookverslaving van zijn celgenoot werd hij overgeplaatst naar de K-vleugel waar de brand uiteindelijk ontstond.

Oorlog

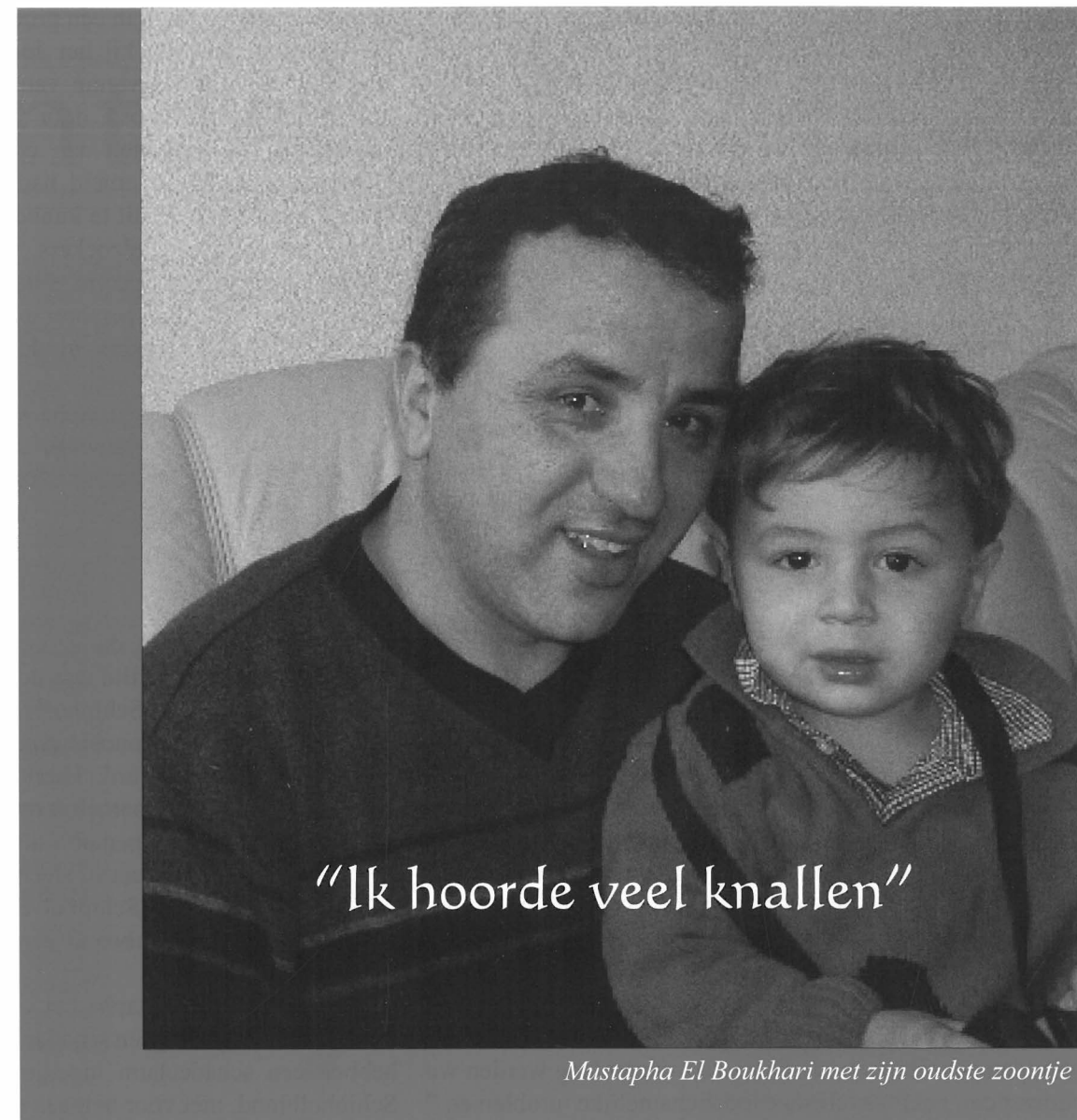
Rond half twaalf 's avonds op 26 oktober 2005 werd er door een paar gevangenen brand gesignaleerd. In eerste

instantie dachten de gevangenen niet aan een brand, maar vermoedden dat er een gevecht was ontstaan. “Ik hoorde veel knallen, zoals met vuurwerk. Toen hoorde ik mensen hard rennen in de gang. Het was een soort oorlog. Ik dacht dat medegevangenen ruzie hadden met bewakers, want het leek net een massale vechtpartij. Na 5 minuten wisten we dat er een brand woedde in de cellen. Met 20 man is getracht de grote deur te openen door met z'n allen er tegenaan te duwen.” Vijf minuten na deze wanhopige daad werden ze allen gered door een medegevangene, een Algerijnse man (niet te verwarren met de Algerijnse terreurverdachte Mustaffa A., die tijdens de brand wist te ontsnappen, red.). Voordat de bewakers zich snel uit de voeten werkten waren ze nog bereid om twee cellen te openen waaronder die van de Algerijn. Deze kon vervolgens bij de sleutels komen van een flauw gevallen bewaker om hiermee tientallen gevangenen te redden. “Wij zouden hier niet zijn geweest als hij ons niet had gered.” Waar deze heldhaftige Algerijnse man nu is is niet bekend. Net nadat de cellen geopend werden kwam de marechaussee binnen om hen naar de luchtkooi rondom de cellen te ‘begeleiden’. “In de luchtkooi zouden we veilig moeten zijn, maar er kwam nog steeds vuur en rook in onze buurt. Dat was nog niet het ergste.” De komst van de marechaussee gaf

een zeer agressief tintje aan de nacht. Zij bekommerde zich meer om de mogelijkheid, dat de gevangenen zouden kunnen ontsnappen, dan om te proberen het aantal slachtoffers van de brand te beperken. “Een man van de marechaussee zei in het Engels tegen me: ‘I'm gonna shoot you.’ Ze waren daar puur om te kijken of niemand zou ontsnappen en vergaten dat wij niet om deze situatie hadden gevraagd.” Mustapha liep bij de brand geen brandwonden op. Wel had hij last van rookvergiftiging. “Maar men zei dat mijn klachten niet aan de brand waren te wijten.” Vrijwel direct na de ramp werden de gevangenen overgeplaatst naar een gevangenis in de haven van Rotterdam. “Ik ben 35 dagen in Rotterdam gebleven. Elke avond kwamen mannen met bivakmutsen om gevangenen, zo nodig met geweld, hardhandig mee te sleuren en vervolgens het land uit te zetten. Er waren twee afdelingen met in elke afdeling ongeveer 80 personen.” Na de 35 dagen waren nog slechts 28 mensen over. Twee van de in totaal 60 vrouwen konden in Nederland blijven.

Land van herkomst

De overheid was nogal nalatig wat betreft de nazorg van de

“Ik hoorde veel knallen”

Mustapha El Boukhari met zijn oudste zoon

■ ■ ■ ■ **Thema Rampeneren: crises en catastrofes in een bestuurlijke context**

slachtoffers. “De regering was schuldig, maar zij hebben dit niet toegegeven. Ministers Donner en Dekker traden af maar zeiden niet waarom. Na de Schipholbrand kwamen er verschillende delegaties van commissies om nader onderzoek te verrichten.” Al snel kwam Mustapha tot de conclusie dat deze bezoeken slechts een façade waren om de buitenwereld ervan te overtuigen dat zij hun best deden om maatregelen te nemen ter voorkoming van toekomstige rampen. “Zij onderzochten cellen die niet door de brand waren aangetast in plaats van de cellen die wel flink waren toegetakeld. Minister Donner ging ‘in gesprek’ met een paar gevangenen, terwijl de meerderheid geen Nederlands sprak en ze hadden ook geen tolk. Ik had niet het gevoel dat zij zich dan ook maar iets om ons bekommerden.” Na deze nutteloze bezoeken kwam vervolgens de delegatie van de heer van Vollenhoven, voorzitter van de Onderzoeksraad voor de Veiligheid en voormalig rechtenstudent van de Universiteit Leiden, in actie, omdat hij inzag dat de overheid geen grondig onderzoek had gestart om na te gaan wat fout was gegaan. “Hij is een slimme man. De groep van Marijke Vos ging alleen naar de D- vleugel, maar de heer Van Vollenhoven haalde een lijst van de mensen die zich in de K- en J- vleugel bevonden om van daaruit met vijf onderzoeksmensen verder te overleggen. Pas toen kreeg ik een gevoel dat we serieus werden genomen.” Begin december 2005 startte Van Vollenhoven het onderzoek naar de brandveiligheid op Schiphol-Oost. Twee maanden na dit onderzoek werd Mustapha overgeplaatst naar Groningen. “We gingen in een bus van het ministerie van Justitie, maar die mensen vormden een filter van de IND. Vier dagen lang werden we onderzocht naar psychische of lichamelijke problemen.” Deze psychologen en dokters werkten in opdracht en op bevel van de IND, waardoor je hun onafhankelijkheid in deze in twijfel kon brengen. Toen werden de gevangenen vervolgens naar het asielzoekerscentrum in Ulrum gebracht. Veel slachtoffers werden toen naar het land van herkomst teruggestuurd, omdat ze, volgens hen, geen psychische/ lichamelijke klachten vertoonden. “Maar dat was wel degelijk zo. Sommige mensen waren echt gek, en die werden zonder enige hulpverlening het land uitgezet, zonder de verder benodigde behandeling in het land van herkomst.” Het verzoek voor een verblijfsvergunning van Mustapha bleef in procedure. Bij hem werd art. 64 (Vreemdelingenwet 2006) toegepast waardoor de uitzetting achterwege bleef vanwege zijn gezondheidstoestand. “Het grappige was dat de IND bij mijn burgerlijke staat ‘onbekend’ had genoteerd.” In het kort betekent dit, dat de procedure op die manier wordt vergemakkelijkt om iemand het land uit te zetten. Na dreiging van Marijke Vos (GroenLinks) werd dit na een week gewijzigd. Na Ulrum zijn ze naar een AZC in Musselkanaal overgeplaatst waar hij nog enige tijd verbleef.

Bewakers

Hoe zit het met de vervolging van de bewakers? “Twee

bewakers zitten nu nog in een procedure, maar één bewaker die werkt nu gewoon bij het Joegoslavië Tribunaal.” De overheid heeft de relevantie van de juiste mensen op de juiste plek verwaarloosd door de personeelselectie en bewaking over te laten aan commerciële bedrijven en uitzendbureaus.” De overheid had deze mensen nodig om deze onmenselijkheid uit te kunnen voeren. Ze willen geen geld uitgeven aan asielzoekers. Tijdens mijn verblijf op Schiphol waren de bewakers ‘s nachts bijna altijd dronken en er was slechts één persoon aanwezig in plaats van de verplichte twee bewakers in de nachtelijke uren”, zegt Mustapha.

Vanaf Maart 2006 is Mustapha weer thuis bij zijn vrouw en kinderen. Hij had vanwege zijn gezin een ontheffing gekregen, terwijl een andere man met ook een gezin pas twee maanden geleden is vrijgelaten. “De IND probeert de mensen

zo onder druk te zetten, dat ze vrijwillig naar hun land van herkomst gaan. Toentertijd was de IND gewoon een maffia, geen overheid.” Na de Schipholbrand ging de journalistieke arena zich massaal concentreren op de politiek en op datgene wat was gebeurd. Hierbij werd het belangrijkste over het hoofd gezien, namelijk de nazorg. Van Vollenhoven was wellicht de enige persoon die een accuraat onderzoek heeft gedaan, maar dit betrof slechts de brandveiligheid van de ambtenaren. Dit ontbreekt een jaar na dit incident nog steeds.

Het verhaal zoals Mustapha het vertelt is schokkend. Maar waarom dient hij dan geen schadeclaim in? “Alle slachtoffers hebben een schadeclaim ingediend, maar alleen voor de Schipholbrand, niet voor hetgeen ervoor en erna is gebeurd. Ik heb geen advocaat dus ik kan geen schadeclaim indienen. Ik weet ook niet of er een advocaat is die voor mij een schadeclaim wil indienen.” Soms probeert hij zijn verhaal onder de aandacht te brengen door het aan journalisten te vertellen. “Maar zij knippen en plakken en schrijven nooit het hele verhaal.”

Mustapha beschikt inmiddels over een verblijfsvergunning. Hij heeft sinds de brand nog steeds last van kortademigheid en hartkloppingen, maar probeert ondanks dat met zijn gezin zijn leven weer op te pakken.

Frontaal Naakt

www.FrontaalNaakt.nl

Vermoorde kinderen

W weet u wat een ramp is? Jaarlijks tachtigduizend mishandelde kinderen in Nederland, dát is een ramp. Ouders die hun kinderen vermoorden terwijl Jeugdzorg toekijkt, dát noem ik een ramp. Het Limburgse Bureau Jeugdzorg, dat in *NRC Handelsblad* van 21 december zegt dat we rekening moeten houden met vijf vermoorde kinderen per jaar, omdat ze nou eenmaal niet alle kinderen kan redden – een regelrechte ramp. Dat het dus blijkbaar al dwaas wordt gevonden om te stréven naar nul vermoorde kinderen. Begin december werd een vijfjarige jongen vermoord door zijn geestelijk gestoorde moeder. De jongen was veilig bij een pleeggezin, maar Jeugdzorg had bepaald dat de jongen twee dagen per week op bezoek moest bij zijn moeder. Dat moest van de kinderrechtter, zei Jeugdzorg. Daarom negeerde ze de waarschuwingen van de pleegouders van de jongen, dat het met zijn moeder heel slecht ging. Tegen de pleegouders én de politie had de moeder herhaaldelijk gedreigd een einde aan haar leven te maken, maar ook dat nam Jeugdzorg niet serieus. Jeugdzorg verklaarde zelfs dat er ‘geen signalen’ waren dat een dergelijk drama kon gebeuren. En natuurlijk was er weer een UvA-professor in Nova, die zei dat Jeugdzorg niets te verwijten was, want alle procedures waren immers keurig gevolgd? Er is altijd zo’n professor die zich zichtbaar ergert aan al die domme mensen, die zonder verstand van zaken maar wat lopen te schreeuwen. Jeugdzorg moet zich aan de regels houden, en de kinderrechtter had een bezoeksregeling bepaald, dan kan Jeugdzorg niets doen. Een weerloze jongen en een geestelijk volkomen gestoorde moeder, die nota bene dreigt een wanhoopsdaad te begaan. Bij iedereen met twee werkende hersencellen gaan alle alarmbellen rinkelen, maar Jeugdzorg kan niets doen. Want ja, de kinderrechtter, hè? Ik ben ook zo’n domme stuurman die aan wal een

beetje emotioneel staat te schreeuwen. Ik ben geen bestuurskundige, ik weet niets van recht. Maar dit meen ik te weten: dat regels en procedures er zijn om ons te beschermen en niet als alibi voor autoriteiten die geen verantwoordelijkheid willen nemen. Voor de

jeugdzorgwerkers is het blijkbaar een grote opluchting dat de vijfjarige Apeldoornse jongen geheel volgens de geldende procedure is vermoord.

Wat is er toch van ons geworden? Er zijn zoveel regels en procedures, alles is juridisch zó dichtgetimmerd, dat we geen mensen meer durven of misschien zelfs kunnen zijn. Ingrijpen omdat je aan je eksterogen voelt dat het nodig is, is er niet meer bij. Dat is domme emotie en daar komt maar ellende van. We schuiven onze verantwoordelijkheden af.

Er is goed nieuws: de voogd van het vermoorde meisje Savanna wordt vervolgd. Natuurlijk schrikken ze zich het leplazarus bij Jeugdzorg. “We zijn vogelvrij!” Welnee, je wordt gewezen op je verantwoordelijkheid als mens. Wij zijn allen ons broeders hoeder. Regels stellen ons in staat om onze medemens te redden, niet om onze handen van hem af te trekken.

Door Peter Breedveld

Dat is mijn oproep aan de toekomstige bestuurskundigen die dit lezen: het is tijd voor een renaissance in de bestuurskunde. De mens moet weer centraal komen te staan, in plaats van de procedure.

Peter Breedveld is journalist en hoofdredacteur van Frontaal Naakt (www.frontaalnaakt.nl), het fundamentalistisch-secularistische webmagazine voor de hele familie.

Interview met Lieneke Gijsbers

Studenten Loopbaan Service FSW

Door Anouk Baars

Sinds kort (18 mei 2006) hebben we er op de 3^e etage van onze grijzige FSW een kleurig kamertje bij! Gestyled met rood en paars en uitgerust met zitkussens waar je eens rustig kan bijpraten over de planning van je loopbaan: de Studenten Loopbaan Service FSW. Ik had een interview met loopbaanadviseuse Lieneke Gijsbers.

Waar komen jullie nou vandaan?

We komen van BUL, de centrale Loopbaan Service voor studenten van de Universiteit Leiden, in Plexus. Daar adviseren we Leidse studenten over studiekeuze en de arbeidsmarkt. Ook geven we workshops hierover. Vanuit een initiatief van de FSW zijn we hier een 'dependance' begonnen om wat dichterbij de student te zitten en dus toegankelijker te zijn. We begeleiden studenten en geven workshops, maar dan specifiek voor sociale wetenschappers.

Studenten Loopbaan Service, wat moet ik me daarbij voorstellen? Zijn jullie een soort van arbeidsbemiddelingsbureau voor afgestudeerden?

Nee, we zijn geen wervings- en selectiebureau. Je kunt bij ons binnenlopen voor vragen over je loopbaan. Dat wil zeggen: wat kun je allemaal, waar liggen je talenten, wat wil je en wat is er te vinden op de arbeidsmarkt. We bemiddelen dus niet, je moet zelf initiatief nemen naar een werkgever toe. We kunnen je uiteraard wel helpen met een sollicitatiebrief en je c.v., en het sollicitatiegesprek helpen voorbereiden. We zijn dus meer een adviesbureau. Overigens hebben we wel een 'baanzoekers service'. Je kunt je opgeven als baanzoeker, en dan sturen wij je de vacatures door die werkgevers ons sturen.

Waarom een Loopbaan Service? Er zijn toch ook studieadviseurs voor dit soort gesprekken?

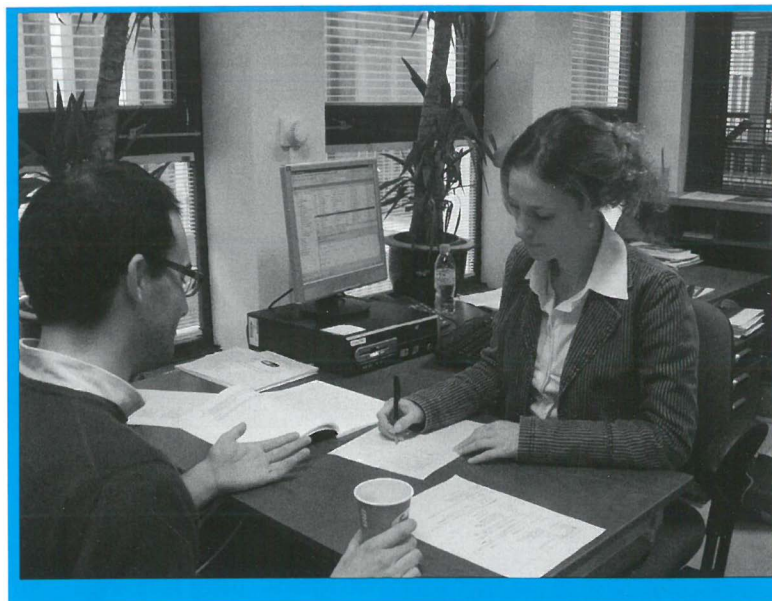
Nou, die zijn er specifiek voor studenten met studiegerelateerde vragen. De Loopbaan Service richt zich op het begeleiden van studenten naar de arbeidsmarkt.

Ok, en wie mogen er bij jullie naar binnenlopen?

Alle studenten van de FSW. En niet alleen als je afgestudeerd bent, ook tijdens je bachelor- of masterfase kun je binnenlopen. Het is belangrijk dat je op tijd begint met oriënteren! Je kunt het zien als een startpunt, een oriëntatiegesprek.

Aha. Regelen jullie ook stages?

Nee, we regelen geen stages, daar zijn stagecoördinatoren voor. We kunnen je natuurlijk wel helpen met een

sollicitatiebrief en dergelijke. Stages zijn overigens een heel goede manier om je loopbaan een flinke boost te geven.

Hoe gaat zo'n oriëntatiegesprek in z'n werk?

Samen met de student maak je een persoonlijk profiel. Wat zijn je interesses, waar liggen competenties en talenten. Daarna: hoe ziet de arbeidsmarkt eruit, wat zou je er willen en kunnen doen? Hoe kun je aan deze informatie komen? Zijn er nog hobby's en bezigheden naast de studie die relevant zijn? En: hoe maak je een aantrekkelijk c.v.?

Hebben jullie al successen geboekt?

Voormalig Bestuurskunde studenten die nu een glansrijke carrière maken als topambtenaar?

Haha, nou er wordt nog gewerkt aan een alumni-bestand. Op de site (www.bul.leidenuniv.nl) staat er meer informatie over waar je als afgestudeerd bestuurskundige zoal terecht kunt komen.

Ok, tot slot: ik zie in de agenda op 8 maart een forum gepland staan over 'werken bij de overheid'?

Ja, dat gaat plaatsvinden in Plexus. 's Ochtends komen er sprekers van de Gemeente Den Haag en van het Rijkstraineeprogramma. En 's middags staat er een forum gepland waar alumni vertellen over de start van hun loopbaan bij de overheid. Zij geven allerlei handige tips over solliciteren en werken bij de overheid.

Nou Lieneke, dank je wel.

Het Studenten Loopbaan Service FSW bevindt zich in kamer 3C.04. Er is een inloopspreekuur voor korte vragen op maandag, woensdag en donderdag van 10.00 tot 12.00 uur. Daarnaast kun je voor uitgebreide vragen een afspraak maken via 071-5278011.

De Opleidingscommissie: hét aanspreekpunt voor studenten

De Opleidingscommissie vormt de schakel tussen het Departement Bestuurskunde en de studenten. Alles wat voor studenten belangrijk is, komt bij ons aan bod. Zo bespreken we de kwaliteit van het onderwijs, het lesmateriaal, het college- en tentamenrooster, vakevaluaties, faciliteiten, voorlichting en wat we verder op ons pad tegenkomen.

Door Carola van Eijk

De leden

De Opleidingscommissie (OLC) bestaat uit zes leden: drie stafleden en drie student-leden. In 2006 – 2007 zijn dat de volgende personen: Jan Wuisman (voorzitter), Markus Haverland, Trui Steen, Jetse Siebenga, Wieke Pot en Carola van Eijk. Daarnaast worden we geadviseerd door studieadviseur Daniëlle Ladan en Josien de Reuver van de B.E.L. Mathijs van de Waardt is, als student-lid van het Opleidingsbestuur, de letterlijke schakel. Beide partijen houdt hij op de hoogte van de gang van zaken.

Taken

Binnen de opleiding heeft de OLC een zelfstandige positie. Daarom kunnen we gevraagd én ongevraagd advies uitbrengen aan het Departementsbestuur (DB). Zo hebben we vorig studiejaar geadviseerd over de nieuwe indeling van het Bachelor/Master rooster. Doel van dit rooster was het creëren van een vrije ruimte voor keuzevakken, stage of studeren in het buitenland. De OLC hecht veel waarde aan deze mogelijkheid. Daarnaast brengen we klachten, opmerkingen en suggesties van studenten ter verbetering van het onderwijs in beeld. Deze opmerkingen kunnen ook meegenomen worden in een advies. Tot slot worden de evaluaties, uitgevoerd door de B.E.L., doorgenomen.

Werkagenda Student-leden

Naast de vaste agendapunten van de studieadviseur en de B.E.L., wordt tijdens iedere vergadering de 'werkagenda' besproken. De punten van deze agenda zijn aan het begin van de zittingsperiode opgesteld door de student-leden. Op deze wijze kunnen

we extra aandacht schenken aan de onderwerpen die voor de studenten belangrijk zijn.

Aanspreekpunt

De OLC is bedoeld om de studenten een stem te geven binnen de opleiding. Zij zijn immers de 'consument' van het onderwijs en weten waar problemen zijn en hebben vaak ook ideeën hoe die opgelost zouden kunnen worden. Met z'n drieën vertegenwoordigen we de studenten Bestuurskunde, maar om dat nog beter te kunnen doen is het belangrijk dat jullie ons aanspreken. Heb je een vraag, suggestie of probleem? Weet je hoe we de opleiding Bestuurskunde nog beter kunnen maken? Meld het ons! Op de vijfde verdieping hangt een brievenbus, speciaal voor de OLC. Daarnaast hebben we een e-mailadres, voor het hele curriculum: studentenbsk@fsw.leidenuniv.nl. Aarzel niet en meldt het ons!

De Opleidingscommissie. Met van links naar rechts: Carola van Eijk, Jetse Siebenga, Josien de Reuver, Jan Wuisman (voorzitter), Trui Steen en Markus Haverland. Niet op de foto: Daniëlle Ladan en Wieke Pot.

De week van...

Robbert de Cooker

derdejaars student Bestuurskunde uit Lewedorp

Bestuurskunde-student Robbert de Cooker (21) werkt naast zijn studie één dag per week bij de Stichting Serviceflats Zeeland (SSZ) in het Zeeuwse Goes en drie dagen bij Serviceflat De Horst. SSZ exploiteerde tot voorkort drie serviceflats in Zeeland, twee in Goes (waaronder De Horst) en één in Terneuzen. De bedrijfsvoering van SSZ is niet erg toekomstgericht en is in de laatste 10 jaar niet veel veranderd. Door slechte financiële resultaten is de exploitatie van de serviceflats per 1 oktober 2006 overgedragen aan een landelijke organisatie, de Stichting Dienstverlening Serviceflats (SDS). Deze is direct een revitaliseringproces opgestart, waardoor de drie serviceflats

weer rendabel moeten worden in de toekomst. Omdat Robbert sinds oktober is benoemd tot secretaris van de ondernemingsraad (OR) is hij nauw betrokken bij de revitalisering. Omdat zeker driekwart van het personeel wordt herplaatst en ontslagen wil de OR hier iets aan doen.

Bestuurskundige Berichten liet Robbert een week lang, van 11 t/m 17 december, een dagboek bijhouden over zijn werk, zijn studie en het leven als student.

Maandag

Maandagochtend vroeg op en dan scooteren naar Goes, waar ik om 9.00 uur begin op de administratie van SSZ. Hier sta ik ook veel in contact met het management, dus je doet veel ervaring op over bedrijfsvoering. Om 16.30 uur vertrekt de bus richting station, waar ik om 16.45 uur op de intercity naar Leiden stap. In de trein nog wat papervoorbereiding en 's avonds een paper uitwerken voor het keuzevak *America and the world after 9/11*.

Dinsdag

Helaas geen tijd voor het college OBI (toch niet zo interessant) en op de trein van 10.30 uur naar Goes voor een personeelsbijeenkomst in De Horst, waarbij er meer over de personele gevolgen bekend zou worden gemaakt door de directeur. Deze meldt dat hij niets kan meedelen, omdat de OR de vakbond erbij heeft gehaald en daardoor eerst de gesprekken met de bond moet afwachten. Het personeel is voor niets naar De Horst gekomen, wat ons als OR zeer kwaad maakt, want de directeur had dit ook per brief kunnen doen. De opzet van de directeur in de ogen van de OR was het verslechteren van de relatie tussen OR en personeel, iets wat we als OR nooit kunnen bewijzen. Diezelfde avond een wekelijkse overlegvergadering tussen OR en directeur, waarin de OR haar ongenoegen over die middag uitte. Geheel zoals verwachting ontkent de directeur enige vooropgezette bedoelingen. 's Avonds weer met de intercity naar Leiden toe, wat een heen-en-weer gereis, maar voor mijn collega's heb ik het graag over.

Woensdag

Even een studiedag, de hele ochtend verder werken aan mijn paper voor *America and the world after 9/11*. Lekker op het laatste moment, dat doe ik altijd. Hoe later gemaakt, hoe hoger het cijfer (meestal). Hierdoor dus geen college van O&M II over organisatievormingen, want die had ik trouwens toch al genoeg aan mijn hoofd, al hadden ze me misschien kunnen helpen. 's Middags naar het laatste college van 9/11. 's Avonds even luieren voor de tv.

Donderdag

Weer met de trein naar Goes om OR verslagen uit te werken. In mijn pauze door de directeur meegenomen naar de bestuurskamer, waar een bestuurder van SDS zat te wachten. "Dat is niet al te best...", vreesde ik. De bestuurder vroeg aan mij of de OR een klacht had ingediend bij de vakbond, waarop ik "nee" antwoordde. Hij vertelde mij dat de vakbond de revitaliseringsplannen bij de kantonrechter wilde stopzetten en hij zich daardoor genoodzaakt zag het faillissement voor de serviceflat in Terneuzen aan te vragen. Deze flat is technisch failliet, waardoor herfinanciering noodzakelijk is. Echter door de huidige situatie ziet de bestuurder hier geen heil in. Gevolg: het personeel op straat. Na een uur crisisoverleg met andere OR-leden de vakbond opgebeld, die vertelde dat er nooit met een gang naar de rechter is bedreigd. Direct een afspraak gemaakt met de vakbond om de volgende dag te overleggen. Dan weer 'gewoon' aan het werk en naar huis in Lewedorp (zoek dat maar eens op!) om alles eens over te denken.

Vrijdag

Eerst werken vanaf 9.00 uur in De Horst (in de huishouding) en vervolgens om 14.00 uur overleg met de vakbond. Onze conclusie is dat de bestuurder dinsdag het personeel tegen de OR wilde opzetten en vervolgens donderdag de OR tegen de vakbond. Door dit alles zijn de verhoudingen tussen OR/personeel en de directie er niet beter op geworden. Om 15.00 uur kerstborrel en het jaarlijkse kerstpakket, geheel in het teken van Italië. Helaas lust ik er niets uit behalve een fles wijn, de rest voer ik wel aan de kat. 's Avonds weer naar Goes met mijn danspartner voor salsadansles, na zeven jaar ballroom en latin waren we aan iets nieuws toe. Even de voetjes van de vloer, wat gezelligheid en aan iets anders dan werk en de komende tentamens denken.

Zaterdag en zondag

Tja, aan tentamenvoorbereiding heb ik nog niet veel kunnen doen, dus dat wordt hard tijd. Tussen het studeren door nog even werken van 12.00-14.00 uur, maaltijden rondbrengen in De Horst.

My way or the Highway

Door Hayat Essakkati

Ik denk niet dat ik het stereotype studentenleven leid zoals dat van een Leids student wordt verwacht (lees: vooral dat van een Bestuurskunde student). Geen feesten tot in de vroege uurtjes, geen katers, of brakke ochtenden na een dagelijks bezoek aan de dichtstbijzijnde kroeg. Nee, nee. Ik beperk me tot zenuwslopende schreeuwpartijen met de lawaaierige Tokkie-buren, het uitstippelen van wraakacties voor de vriendjes van vriendinnen en de ego's van hoogopgeleide, al werkende vrienden/familieleden op een laag peil houden. *Doing what I'm best in!* Dat is uiteindelijk ook datgene waarop je je moet richten, in datgene waar je het best in bent. Dat kan variëren van voetballen tot filosoferen of van bellen blazen tot mensen irriteren. Het enige criterium is dat je er de beste in moet zijn. En raar maar waar: studenten zijn goed in DRINKEN. Veel drinken. Na mijn eerste shock in het eerste jaar door de overstap van 'ghetto' InHolland Rotterdam naar de 'sophisticated'

Universiteit Leiden verwerkt te hebben, ben ik tot de conclusie gekomen dat Leidse studenten een geval apart zijn. Slenterend door de Leidse straten, waar ik maar één keer ben geweest om te gaan shoppen -zonder succes- is het mij duidelijk geworden dat Leiden een hol is voor alle studenten. Een stad waarin studenten afgesloten worden van de buitenwereld. We besteden onze tijd met lezen in boeken waar we in principe helemaal niets van snappen, omdat we juist de volgende dag weer in de kroeg gaan zuipen om de laatste hersencelletjes die ons reteren eruit te pompen. Dit is een alledaagse gewoonte geworden, terwijl er nietsgewoons aan is. Studenten in andere landen zoals Marokko gaan de straat op om werk te verrichten of beginnen een eigen onderneming. Op deze manier leer je de wereld beter kennen en begrijp je ook de boeken die je aan het lezen bent. Als het gaat om studeren is niet drinken, maar juist goed eten erg belangrijk. Tip van de dag! Helaas wordt dit juist nou net verwaarloosd tijdens de tentamenperiodes. Bij ons thuis, een appartement met drie *ladies*, maken we altijd lekkere, uitgebreide gerechten. Koken is een goede afleiding na het leren en je kunt vervolgens heerlijk gaan eten. De ene dag maak ik een lekker Marokkaans gerecht en de andere dag wordt er echte Hollandse stampot gemaakt (best lekker). Zonder goed te eten val ik dood neer. Ik overdrijf niet! Helaas is de gastronomie in de kantine

van de faculteit niet echt denderend en véél te duur voor een arme student. Maar je moet je ook zeker niet op eten gaan bezuinigen, zoals de overheid, die op juist de verkeerde dingen bezuinigt. Geef lekker geld uit aan eten, feesten, familie etc.: *the nice things in life*. Je wordt in de toekomst toch rijk, *if you play the cards right*. Tijdens je studentenperiode gaat het om investeren, investeren en nog eens investeren. Laat je leiden door je hart en niet door je voorgerecalculeerde gedachten. Veel studenten calculeren hun hele leven. Wat ga ik doen? Hoeveel geld moet ik verdienen? Hoe versier ik de meiden? Is hij/zij de ware? Etc. Er zijn nog weinig mensen die gewoon leven zonder zelf opgelegde grenzen. Als je iets moois ziet, gewoon kopen. Als je niet weet wat je wilt in het leven, laat je dan door je dromen leiden. Vaak bevat het hele nuttige informatie en laat de dromenwereld en de reële wereld samenkomen. Ook dagdromen tijdens de vele saaie hoorcolleges kan van nut zijn. Je zult het in ieder geval niet in de kroeg ontdekken. Alles wat heb ik gedaan in het leven forceer ik niet, maar is gekomen doordat ik op tekens in het leven let. Soms ga je naar je hersenen luisteren en pas dan kom je in de problemen. Als student heb je de neiging om het leven in hoge mate te gaan rationaliseren, terwijl je wetenschap moet laten voor wat het is. Wetenschap staat buiten religie, cultuur, manier van denken en in zekere mate het leven zelf.

Bestuurskunde
 stuuurskunde Wetenschap
 Wetenschap
 Beleid
 leid
 Gemeente
 Gemeente
 Theorie
 Theorie
 Bestuur
 Bestuur
 Parlement
 Parlement
 Europa
 ropu
 Rijk
 Rijk
 Praktijk
 Praktijk

Word nu lid van de Vereniging voor Bestuurskunde voor het Speciale studententarief van € 16,80 per jaar.

Je ontvangt dan gelijk vier keer per jaar het tijdschrift Bestuurskunde.

Meer informatie? Surf naar www.bestuurskunde.nl

Vereniging voor Bestuurskunde

DE BRUG TUSSEN THEORIE EN PRAKTIJK

Hoe gaat het nu met...

Rogier Rijnja, mede-oprichter der B.I.L.

“Bestuurskunde was voor mij een ongelooflijk waardevolle studie”

Door Nelly Ghaoui

In ‘Hoe gaat het nu met...’ zoeken wij een alumnus of alumna op voor een interview over hun studententijd en wat zij daarna gedaan hebben. In deze eerste ‘Hoe gaat het nu met...’ een interview met Rogier Rijnja. Deze Bestuurskunde-alumnus is niet zomaar iemand, hij is één van de oprichters van de BIL. Wij zochten hem op bij zijn huidige werkgever op Schiphol.

Wanneer studeerde u Bestuurskunde en waarom bent u Bestuurskunde gaan studeren?

Ik heb in Leiden gestudeerd van 1981 tot 1987. Toen ik begon met studeren bestond Bestuurskunde nog niet, de studie werd pas in 1984 opgericht. Ik heb rechten gestudeerd waar je kon kiezen voor de staatkundige stroming, waarbinnen je bestuurskundige wetenschappen kon studeren zoals dat toen heette. Met deze specialisatie had ik vakken samen met Bestuurskunde-studenten. Ik ben ook bij rechten afgestudeerd als doctorandus in de rechtsgeleerdheid, niet als meester in de rechten, om het verschil duidelijk aan te geven. In de eindfase van mijn studie ben ik al gaan werken waarna ik 1987 ben afgestudeerd. Ik was erg geïnteresseerd in *human resource management*. Ik werk nog altijd in deze sector.

Ik ben Bestuurskunde gaan studeren uit interesse. Ik vond het een erg interessante studie: hoe liggen de machtsverhoudingen binnen een organisatie, hoe komt een besluit tot stand dat gedragen wordt door de organisatie? De politicologische kant van Bestuurskunde vond ik boeiend, naast zaken als organisatiekunde en politiek-ambtelijke verhoudingen. Ik ben geen Politicologie gaan studeren omdat ik de studie te vaag vond, Bestuurskunde was concreter. Dat trok mij wel. Achteraf gezien vind ik Bestuurskunde een goede studie, ook al is het niet specifiek toegespitst op mijn latere werk in *human resource management*. Ik

heb niets gedaan met de inhoudelijke kennis omdat ik na mijn studie altijd in de private sector gewerkt heb, maar Bestuurskunde heeft mij wel een manier van denken bijgebracht waar ik veel aan heb gehad. Je leert een situatie snel te doorgronden en de verschillende belangen te identificeren. Hier heb je in zowel de private als de publieke sector wat aan. Bestuurskunde was voor mij een ongelooflijk waardevolle studie.

Ik denk dat als je in de publieke sector gaat werken, je wel veel hebt aan de technische kennis die je meekrijgt.

Hoe zag de studie eruit toen u studeerde?

De studie was toen nog heel erg in de beginfase. De studie zat in een mooi gebouw op het Rapenburg. Het was een opkomende studie en het groeide hard. Ik had toen college van hoogleraren als van Braam, Bemelmans en voortvloeiend uit een samenwerkingsverband met de Erasmusuniversiteit van Rotterdam, Rosenthal. Wat mij opviel was dat Bestuurskunde in die tijd zoekend was naar een identiteit. Bestuurskunde is misschien niet zozeer een specifiek vakgebied waar een naam op geplakt moest worden, maar het is een manier van denken. Ik hoop dat de studie nu minder zoekende is.

Van Braam was op het vakgebied wel echt de leider, de wetenschapper. Rosenthal was meer pragmatisch ingesteld. Ik had vakken als het basisvak Bestuurskunde en Organiseatiekunde. Er zat in de studie ook een deel Sociologie, Politicologie en Economie. Studeren was

Rogier Rijnja

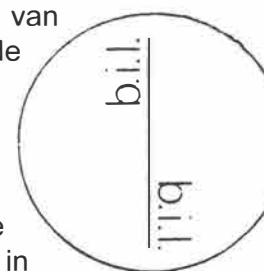
in die tijd nog vooral pen-en-papierwerk. Computers waren er nog nauwelijks. Ik heb mijn scriptie geschreven op een elektrische typemachine, dat was al heel wat.

U bent één van de oprichters van de BIL. Hoe is dat tot stand gekomen?

Het initiatief voor een studievereniging kwam van Van Braam. Hij heeft hiervoor een aantal mensen gevraagd en samen zijn wij het uit gaan denken en de *basics* op gaan zetten. Ik was toen samen met onder andere Joop Ruijgrok, Albert Hofplein, Albert Huubkens en Frank Neumann. De vereniging moest worden opgericht en geregistreerd bij de notaris en de Kamer van Koophandel. We moesten ook zorgen voor de financiering. We kregen veel medewerking van de faculteit en de universiteit. De naam Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden schoot ons in de kroeg te binnen vanwege de edele afkorting. Het eerste logo, een cirkel met een verticale streep in het midden was dan ook een uitwerking daarvan. De term “interfacultaire” hebben wij gekozen omdat de studie tussen rechten en sociale wetenschappen stond.

Het eerste bestuursjaar was ik secretaris en het tweede jaar ben ik voorzitter geweest. Qua activiteiten organiseerden wij in de eerste instantie bijeenkomsten met lezingen. Opmerkelijk was de eerste buitenlandse reis naar de NAVO in Brussel wat erg leuk was. De NAVO subsidieerde dat soort bezoeken door de overnachting in een hotel te betalen. Op de weg naar Brussel zijn we nog gestopt bij de brouwerij van

Duvel waar het bier ons goed mocht smaken. In mijn jaren hebben wij ook de samenwerking met Kooyker opgezet voor studieboeken en hebben wij samen met zustervereniging Sirius uit Twente een seminar georganiseerd. Omdat Bestuurskunde een opkomende studie was, heerste er een enorme ondernemingsgeest dat gestimuleerd werd door de hoogleraren. In het begin was het lastig om mensen te vinden, maar toen de structuur eenmaal stond hadden studenten wel interesse in commissiewerk of het bestuur. Studenten wilden naast hun studie extra ervaring opdoen en ik kan je vertellen dat ik in mijn huidige werk altijd kijk naar de extra ervaring die sollicitanten op hebben gedaan.

Wat bent u na uw studie Bestuurskunde gaan doen en heeft u nog weleens contact met studiegenoten?

Ik heb na mijn studie bij verschillende bedrijven gewerkt zoals Philips, Apple en Amazon.com, in Nederland, de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, altijd in *human resource management*. Ik hou van dynamische organisaties en blijf niet graag ergens lang hangen. Ik kan de studie Bestuurskunde aan iedereen aanbevelen die geïnteresseerd is in de mechanismen achter de politiek en hoe organisaties in de praktijk werken. Ik heb nog een beetje contact met studiegenoten. Anderen kan ik simpelweg niet meer vinden. Voor alumni-activiteiten van de B.I.L. zou het leuk zijn om studiegenoten uit die tijd weer eens te zien en te spreken.

DE B.I.L. PRESENTEERT: HET ALUMNI-LIDMAATSCHAP

Ik zal mijzelf even aan U voorstellen. Ik ben Nelly Ghaoui, vierdejaars student Bestuurskunde en ik ben sinds september aangesteld als studentassistent voor het alumnibeleid van de B.I.L.enhet Departement Bestuurskunde. Wat is het alumnibeleid? Wanneer je bent afgestudeerd bij Bestuurskunde in Leiden kan je contact blijven houden met de studie en je studiegenoten door je bij de B.I.L. aan te melden als alumnuslid. Dit lidmaatschap is niet alleen voorbehouden

aan afgestudeerde doctoraal- of Masterstudenten. Afgestudeerde Bachelorstudenten die geen Masteropleiding in Leiden zijn gaan volgen kunnen zich ook aanmelden als alumnus of alumna. Je hebt per slot van rekening het grootste deel van je studententijd in Leiden doorgebracht! Als alumnuslid van de B.I.L. word je op de hoogte gehouden door o.a. het ontvangen van de Bestuurskundige Berichten. Tevens organiseert de B.I.L. activiteiten voor alumni om elkaar weer te ontmoeten en om bijgepraat te worden over de laatste ontwikkelingen op het vakgebied. Voor de alumni die nog een studentenlidmaatschap hebben is een lidmaatschapswijziging al voldoende. Alumni: knip onderstaande bon uit, meld jullie aan en dan zie ik jullie graag op één van onze activiteiten!

Er was een tijd van komen en er was een tijd van gaan. Maar nu is de tijd om terug te komen!

De B.I.L. zoekt haar alumni!!!!

Ben je zelf een afgestudeerd Bestuurskundige: meld je aan! Ken je nog oudstudiegenoten die nog geen lid zijn: stuur ze naar onze alumni-site: bil-alumni.plexus.leidenuniv.nl

Zo verlies je nooit de B.I.L. en je studievrienden uit het oog.

Lidmaatschapskaart Alumnus

Voornaam ..... Voorletters .....

Achternaam .....

Jaar van Aankomst .....

Werkgever .....

E-mail .....

Adres .....

Postcode..... Woonplaats .....

Telefoon .....

Mobiel .....

Geboortedatum .....

Giro/Bankrekeningnummer* .....

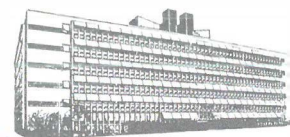
Hierbij machtig ik de Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden de B.I.L.-contributie (€ 13,61) jaarlijks, tot schriftelijke wederopzegging, van bovenstaande rekening af te schrijven. Het Alumnuslidmaatschap van de B.I.L. is een samenwerkingsverband met het Departement Bestuurskunde van de Universiteit Leiden.

Datum ..... Plaats .....

Handtekening .....

* Omcirkelen wat van toepassing is. Vragen? Bel: 071-5273696 of e-mail: bil@bilboard.nl

A.u.b. invullen en opsturen naar Bestuurskundige Interfacultaire vereniging Leiden
Postbus 9555, 2300 RB Leiden (voldoende frankeren)

In de nieuwe rubriek 'Intussen op de 5^e' zal aandacht worden besteed aan onderzoek en projecten die binnen het Departement Bestuurskunde worden uitgevoerd. Waar houden de docenten zich buiten de colleges zoal mee bezig? In deze eerste editie vertelt dr. Trui Steen over een onderzoek dat zij heeft geleid naar hervormingen van nationale overheden. Dr. Frank de Zwart zal verslag doen van een bijzondere samenwerking tussen de Universiteit Leiden en Sana'a University in Jemen, alwaar het Departement helpt bij het opzetten van een heuse Bestuurskunde-opleiding.

INTERNATIONAAL VERGELIJKENDE ANALYSE VAN DE INRICHTING VAN DE CENTRALE OVERHEID

Binnen het Departement Bestuurskunde voeren we zowel fundamenteel wetenschappelijk, als beleidsbericht onderzoek uit. Over zo'n beleidsondersteunend onderzoek wil ik hier graag berichten. Vooraleer in te gaan op de opzet en resultaten van het onderzoek, duid ik eerst de context waarin het onderzoek vorm kreeg.

Door dr. Trui Steen

Omdat het kabinet Balkenende II bijzondere aandacht wilde schenken aan de modernisering van de overheid werd het actieprogramma 'Andere Overheid' in het leven geroepen. Het achterliggend idee was dat de veranderende verhouding tussen overheid en maatschappij een kritische analyse nodig maakte van de overheidstaken, de interne overheidsorganisatie en de beleidsuitvoering. Om een beter inzicht te krijgen in internationale hervormingstrends en hieruit ideeën te kunnen ontwikkelen voor de inrichting van de Nederlandse rijksoverheid, schreven het ministerie van Binnenlandse Zaken en het Programma Andere Overheid samen een internationaal vergelijkende onderzoeksopdracht uit. Op basis van deze oproep hebben we een onderzoeksvoorstel geschreven en zijn we, nadat het onderzoek ons ook werd toegewezen, aan de slag gegaan. Verschillende mensen hebben aan het onderzoek meegewerkt: Caspar van den Berg en Patrick Overeem werkten de landenstudies uit, ikzelf heb gewerkt aan de vergelijkende analyse en het coördineren van het gehele project, terwijl Frits van der Meer en Theo Toonen zorgden voor de nodige feedback.

Een verscheidenheid aan politiek-bestuurlijke culturen

In het onderzoek zijn hervormingen van de centrale overheid geanalyseerd in tien landen: België, Canada, Denemarken, Estland, Finland, Frankrijk, Nieuw-Zeeland, Polen, de V.S.A. en het Verenigd Koninkrijk. Ook hebben we de hervormingen in de deelstaat Vlaanderen beschreven. De keuze van deze landen gebeurde in samenspraak met de opdrachtgever. De selectie toont een verscheidenheid naar politiek-bestuurlijke modellen (landen ingericht volgens Anglo-Saksisch model, Napoleontisch model, Continentaal-rechtstaat model of een mengvorm van voorgaande). Door het opnemen van Nieuw-Zeeland, een typisch NPM-voorbeeld, en Canada, dat dan weer afwijkt van andere Anglo-Saksische landen, was de selectie niet beperkt tot Europese landen. Het selecteren van Estland en Polen maakte het mogelijk om de gevolgen te analyseren van het overschakelen van een communistisch bestuur naar een democratisch en

kapitalistisch systeem, en van de toetreding tot de Europese Unie. De West-Europese landen, ten slotte, vormen ook onderling een gediversifieerde groep. Zo is er een scherp contrast tussen de privatiserings- en contractualiseringstrends in het Verenigd Koninkrijk en de managementhervormingen in de Franse overheid, die zich plaatsen binnen beperkingen gesteld door het publieke karakter van het ambtelijk apparaat. Ook bestudeerden we zowel landen die bekend staan als radicale hervormers, bijvoorbeeld Finland, als landen die aangaande modernisering van de overheid vaker het etiket opgekleefd krijgen eerder conservatief te zijn, denk aan Frankrijk. Uit de landenstudies bleek trouwens dat deze etikettering niet steeds gerechtvaardigd is.

Opzet van de landenstudies

Omdat het, als opstap naar de vergelijking, belangrijk is rekening te houden met institutionele factoren, werd eerst een algemeen beeld van de overheid in kwestie geschetst. De aandacht ging ondermeer uit naar de positie van de verschillende bestuursniveaus en de structuur van de centrale overheid. Vervolgens bekeken we de inhoud en resultaten van de hervormingen. Uitgangspunt was dat rekening werd gehouden zowel met de thema's die op de moderniseringsagenda van de Nederlandse rijksoverheid staan, als met de vaststelling dat we internationaal binnen het moderniseringsdebat een aantal aspecten zien terugkeren. De volgende thema's kwamen aan bod: taakscheiding tussen beleidsvorming en -uitvoering, managementondersteunende functies, politiek-ambtelijke verhoudingen, coördinatie tussen beleidsterreinen en Europeanisering van het beleid.

Een volgende vraagstelling betrof de onderliggende tendensen en krachten die aanleiding hebben gegeven tot deze hervormingen. Wat zijn de doelstellingen achter de beschreven veranderingen? Het is niet enkel belangrijk om recente hervormingsinitiatieven te beschrijven. Een gedegen analyse vereist ook een beter begrip van de achtergrond van deze hervormingen. Op grond hiervan kunnen aanknopingspunten worden gevonden voor de Nederlandse

■ ■ ■ ■ *Intussen op de 5^e: onderzoek en projecten op het Departement Bestuurskunde*

overheid: heeft deze te maken met een soortgelijke probleemstelling die ten grondslag ligt aan bepaalde hervormingstrends?

Hoewel de landenstudies volgens een vast stramien waren opgezet, werden voor elk land aparte accenten gelegd. Naargelang bepaalde ontwikkelingen in een land een specifieke eigenheid vertoonden, werd meer uitvoerig op deze aspecten ingegaan. Zo werden bijvoorbeeld de politiek-ambtelijke verhoudingen in de Deense overheid diepgaander uitgewerkt, omdat politieke aansturing van de rijksdienst een controversieel onderwerp is in Denemarken. Beleidsoverschrijdende coördinatie kreeg dan weer bijzondere aandacht in de studie van Nieuw-Zeeland, daar tijdens het onderzoek bleek dat na verregaande managementhervormingen coördinatie en integratie van de centrale overheid nu als grootste uitdaging gezien worden. Op deze manier was het mogelijk om de meest interessante hervormingstendenzen te bespreken en tegelijkertijd de beknoptheid en overzichtelijkheid van het onderzoek te bewaren. Voor elk land in deze studie hebben we echter minimaal een 'quick scan' uitgevoerd van elk van de hervormingsthema's.

Gegevensverzameling

De gebruikte gegevens zijn secundair materiaal. Het onderzoek was (jammer genoeg) niet zo groot dat we naar de verschillende landen konden reizen om materiaal te verzamelen. We moesten dus op een andere manier aan de slag. Bij de opstart van het onderzoek werd een inventaris gemaakt van de gegevens en de contacten waarover we beschikten. Vervolgens werd bijkomende data verzameld door gebruik te maken van academisch onderzoek, documenten en websites van de betrokken overheden en van internationale instellingen, zoals OESO, de Wereldbank en EIPA.

Vergelijkende analyse

Internationale *benchmarking* van bestuurlijke organisaties is momenteel erg populair. Denk maar aan de rapportages door de OESO, de Wereldbank of Eurostat, of aan academische vergelijkende studies, zoals het boek van Pollitt en Bouckaert over 'public management reform' dat in de colleges O&M II gebruikt wordt. Tegelijkertijd kan de vraag worden gesteld of het wel mogelijk is om overheidsdiensten te vergelijken. Het is om te beginnen moeilijk om af te bakenen welke diensten we vergelijken (de definiëring van de overheidssector). Ook moeten we ons bijvoorbeeld afvragen in hoeverre het bestaan van verschillende administratieve tradities een internationale vergelijking in de weg staat.

Landen onderling vergelijken is dus niet eenvoudig. Via een korte typering van de administratieve cultuur van de betrokken landen hebben we geprobeerd om de te beschrijven aspecten internationaal te plaatsen. Op basis van het materiaal verzameld in de individuele landenstudies werden internationale trends in kaart gebracht. We gingen na welke patronen te herkennen zijn, en ook waar de moderniseringsinitiatieven grote diversiteit tonen. Een studie van de Nederlandse overheid behoorde niet tot de opdracht. Op basis van de internationale vergelijking werden wel aanbevelingen geformuleerd, die de rijksdienst kunnen helpen bij verdere hervormingen.

... en het resultaat?

Een dergelijk onderzoek leidt uiteraard tot een overvloed aan gegevens. Het is bijvoorbeeld boeiend te kijken of er vergelijkbare probleemstellingen en stuwende krachten ten grondslag lagen aan

de hervormingen in de verschillende landen.

De economische realiteit speelt een heel belangrijke rol. Een ongunstige economische situatie blijkt paradoxaal genoeg niet alleen een katalysator, maar ook een hindernis voor modernisering. Een economische crisis en overheidsstekorten kunnen aanzetten tot kritiek op de overheidsorganisatie en tot het uitwerken van drastische hervormingsprogramma's, maar vormen vaak ook een obstakel bij het implementeren van hervormingen.

Vooraf politieke actoren blijken een stuwende kracht achter hervormingen, en dus rijst de vraag in hoeverre een politieke machtswissel effect heeft op het hervormingsproces. Een aantal voorbeelden (zoals het Verenigd Koninkrijk) toont dan dat continuïteit van verandering mogelijk is, ongeacht politieke machtswissels. Vaak echter begint een periode van herbezinning over de hervormingen bij een regeringswissel of stellen opeenvolgende regeringen duidelijk hun eigen prioriteiten.

Het afnemende vertrouwen van de burgers in de overheidsdiensten wordt dikwijls gezien als stuwende kracht achter verandering, maar de rol van de burger als katalysator van verandering binnen de overheid is vaker indirect, dan direct. Hoewel een betere dienstverlening aan de burgers geldt als uiteindelijke doelstelling, kan de bevolking zelf niet gezien worden als een belangrijke stuwende kracht. Wel pakken de media de politici steeds harder aan bij falend beleid, waardoor het creëren van een efficiënte, effectieve én responsieve overheid hoog op de agenda van politici komt.

Een andere belangrijke vraag is of de beoogde resultaten bereikt zijn. Ook al geldt een betere dienstverlening voor de burger als de uiteindelijke doelstelling van reorganisatie, de hervormingen zelf richten zich in de eerste plaats op de institutionele structuur en het intern functioneren van de overheid. Hierdoor merkt de burger slechts indirect iets van de hervormingen.

Intussen wordt een aantal onbedoelde effecten van de NPM-modernisering duidelijk. Zo is in het Verenigd Koninkrijk, na de functionele decentralisatie in het kader van het *Next Steps Programme*, een tegengestelde beweging merkbaar. Meest opmerkelijk hierbij is dat de recentralisatie met dezelfde argumenten wordt gemotiveerd als destijds het opstarten van quasi-autonome organisaties, waaruit op te maken is dat de structuren niet voldaan hebben aan de verwachtingen. Ook in Nieuw-Zeeland is een belangrijke reactie tegen de NPM-hervormingen ontstaan, nadat een reeks ernstige incidenten zorgde voor grote maatschappelijke en politieke kritiek op het verlies aan 'public service ethos' en de fragmentatie en beleidsverkokering in de publieke sector.

Als eindresultaat van de opdracht schreven we een rapport dat bestaat uit de landenrapportages en de vergelijkende analyse. Het rapport is beschikbaar op de website van de opdrachtgever (via de website www.andereoverheid.nl kan je ons rapport opzoeken). Ook is het heel typisch dat aan het eind van een beleidsgerichte opdracht de onderzoekers over hun bevindingen in debat gaan met de opdrachtgevers. Dit is bijvoorbeeld gebeurd tijdens seminars waar ambtenaren uit verschillende ministeries en medewerkers van het Programma Andere Overheid konden luisteren naar onze bevindingen en discussieerden over de vraag wat de Nederlandse rijksoverheid hieruit kan leren. Het onderzoeksrapport is al een tijdje terug neergelegd, maar op het departement willen we hier wel nog verder mee aan de slag, door het te bewerken tot nieuwe publicaties, zoals een Nederlandstalig leerboek over hervormingen in de publieke sector en (internationale) wetenschappelijke artikelen.

Dr. Trui Steen is als docent verbonden aan het Departement Bestuurskunde van de Universiteit Leiden.

Leidse Bestuurskunde *Gejeminiseerd:*

Enkele feiten en gedachten rond een bijzonder project in "international and development administration"

Door dr. Frank de Zwart

De Leidse opleiding Bestuurskunde is gekloond in het Midden-Oosten! Aan de Universiteit van Sana'a, de hoofdstad van Jemen, bestaat sinds kort een *Executive Master of Public Administration*, een tweejarige deeltijdopleiding speciaal voor topambtenaren die zich met een MA verder willen kwalificeren. Er zijn inmiddels 42 studenten die zich verdiepen in thema's als organisatie en management, beleid, *administrative reform*, strategisch management, en local government. De gelijkenis met onze eigen opleiding, om nog even in de biologische metafoor te blijven, is natuurlijk vooral een kwestie van genotype; het fenotype ziet er gelukkig heel anders uit omdat docenten uit Sana'a ons programma hebben "*Yemenised*". Deze Masteropleiding is de vrucht van een samenwerkingsproject tussen de Commerce Faculty van Sana'a University, het Departement Bestuurskunde van de Universiteit Leiden, en het Rijksopleidingsinstituut in Den Haag. Het project loopt al bijna twee jaar en omdat het in betrekkelijke stilte is uitgevoerd is het misschien interessant om hier te verhalen over een aantal ervaringen en bevindingen uit dit project.

Het is voor ons Leidse Departement Bestuurskunde, dat institutionalisme en institutionalisering als centrale thema's in het onderwijs en onderzoeksprogramma heeft, natuurlijk een interessante uitdaging om zelf betrokken te zijn bij het ontwerpen en 'installeren' van een institutie. De blauwdrukken waren in dit geval ruim voorhanden, maar een kloon is nog geen institutie. Dat wil zeggen, de organisatie die er nu is, en die ook werkt, is nog niet

"*infused with value*", zoals Selznick institutionalisering zo mooi omschrijft. Of dat ook gaat gebeuren kan pas over een tijd worden vastgesteld. "Waarden" zijn wel een van de interessante aspecten van dit project: het 'overbrengen' van ons studieprogramma naar een niet-westerse context maakt je een beetje meer van bewust hoezeer onze opleiding is *infused with values* ontleend aan Max Weber's ideaaltype. En het maakt je ook bewust hoezeer wij geneigd om, wanneer het andere culturen betreft,

daarover een relativistische houding aan te nemen. Jemen is arm, er is grote ongelijkheid, het openbaar bestuur functioneert slecht, er wordt alom geklaagd over nepotisme en corruptie, en de overheid is maar net in staat om burgers voldoende veiligheid te garanderen. Wat Jemen nodig heeft, zo lijkt het kortom, is een ouderwetse betrouwbare Weberiaanse bureaucratie, en de bestuurskunde is natuurlijk goed uitgerust om de principes daarvan te doceren. Maar bovenstaande gedachte

is in strijd met de wijze waarop dit soort projecten worden opgezet en uitgevoerd. Je kunt, zo is een algemeen uitgangspunt in ontwikkelingssamenwerking, niet meer aankomen met een al te prescriptieve benadering. Dat riekt naar neokolonialisme en is *not done*. Voor zover het Departement Bestuurskunde dat nog niet wist werd ons dat bij aanvang van het project nog te verstaan gegeven door een journalist van de Mare die Leiden neokolonialisme verweet vanwege onze betrokkenheid bij dit project. Wat deze journalist misschien niet wist is dat deze standaard relativistische houding in Nederland zodanig *bon ton* is dat niemand anders dit zou durven suggereren. Ons project in Jemen, gefinancierd door Nuffic (Netherlands Organization for International Cooperation in Higher Education, red.), is dan ook van het begin af aan geheel *bottom-up* ontworpen. Onze rol is slechts die van assistentie bij het verwezenlijken van plannen en wensen die lokaal leven. Het opleggen van waarden (in dit geval heel concreet in het 'voorschrijven' van een bepaald curriculum is niet de bedoeling. In het kader van een *bottom-up* aanpak zijn we het project dan ook begonnen met een grote conferentie (5 dagen achtereenvolgend) waarbij alle *stakeholders*-politici, ambtenaren, studenten, docenten, pers, etc. hun inbreng hadden, en die bedoeld was om te inventariseren wat men in Jemen eigenlijk wil met deze opleiding. Wat

ethocentrisch uit te drukken, samen neerkomen op Max Weber's ideaaltype. Ons programma met al zijn waarden was dus niet ongewenst. Er zijn ook andere onderdelen in dit project: het overbrengen van 'moderne didactische methoden', bijvoorbeeld. Professoren en stafleden in Jemen hadden daarover aanvankelijk hoge verwachtingen. Een sleutelbegrip in de manier waarop het project in Sana'a werd beschouwd was "skills", zo ontdekten wij al snel. Onze "counterpart", zoals dat in ontwikkelingsjargon heet, ging er van uit dat wij allerlei "skills" bezaten die wij in het kader van dit project zouden overbrengen. "Our main problem is

Niqaab

Een wat afgetrapte hoorcollegezaal, zoiets als sommige lokaaltjes in ons souterrain, maar dan een stuk groter. 200 studenten die langzaam, zo'n beetje rond het officiële begintijdstip binnen kwamen druppelen, ik begon mij al aardig thuis te voelen. Ongeveer een derde waren vrouwen. Zij zaten apart, rechts vooraan, allemaal volledig gehuld in een zwarte niqaab. Heel af en toe een gezicht; meestal alleen ogen. Dat was even wennen, maar ogen zijn sprekend en van onder een niqaab hoeft je ze ook niet snel neer te slaan dus communicatie is er wel. De docent beklom het podium, schreef

"Wat Jemen nodig heeft is een ouderwetse betrouwbare Weberiaanse bureaucratie, en de Bestuurskunde is natuurlijk goed uitgerust om de principes daarvan te doceren"

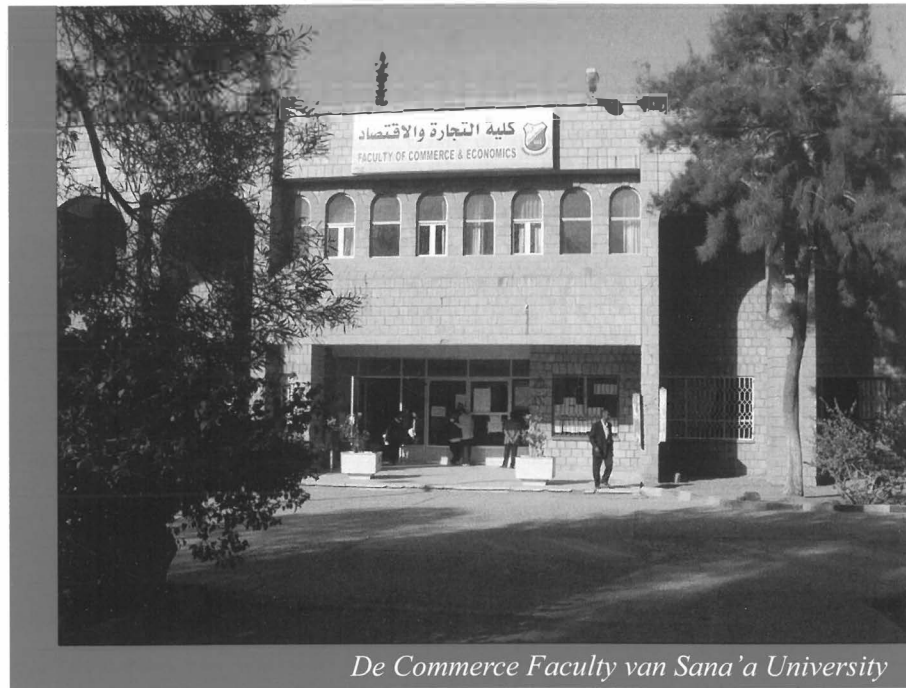
daar uitkwam helpt het relativisme te relativiseren.

Skills

De deelnemers aan deze conferentie waren het er roerend over eens dat de problemen van Jemen's openbaar bestuur vooral een kwestie waren van nepotisme, corruptie, inefficiëntie en daarom, inadequate *service delivery*. Een opleiding *public administration* zou moeten bijdragen aan het verbeteren van deze situatie, door principes en procedures te doceren die, om het korten

lack of skills", zo werd ons regelmatig in alle bescheidenheid verteld, en dan vooral bij didactische methoden. De boodschap, kortom, was: "kom maar op met die *skills*." Om wat meer zicht te krijgen op wat er dan zoal ontbrak aan didactische *skills* in Sana'a heb ik een hoorcollege politicologie gevolgd. De *public administration*-staf in Sana'a is onderdeel van het departement politicologie, dus dit zou een aardige indruk moeten geven. En dat deed het ook.

wat termen met krijgt op het bord, en stak van wal. Het college ging over politiek-ambtelijke verhoudingen in Jemen en was vanaf het begin levendig, interactief, grappig en, zo te zien aan de studenten (ik spreek geen Arabisch), interessant. Ik zou het zelf niet beter hebben gekund; de docent, mijn vriend dr. Abdullah, is duidelijk een talent. Aan zijn *skills* heeft Leiden weinig toe te voegen. Andere docenten hebben misschien minder skills, maar dat probleem hebben wij hier ook. De aloude vorm "hoorcollege" ziet er in Jemen net zo uit als bij ons. En

De Commerce Faculty van Sana'a University

later bleek mij dat voor werkgroepen -waarvan Jemen er (nog) veel minder heeft dan wij- hetzelfde geldt.

Wat moesten wij hier dan eigenlijk? Het echte probleem -want dat is er wel- ligt vooral op het terrein van organisatie. Sana'a University is een enorme bureaucratie waarin, en dat is anders dan in onze eigen bureaucratie, de reële machts- en gezags verhoudingen maar

"Sana'a University is een enorme bureaucratie waarin de reële machts- en gezags verhoudingen maar gedeeltelijk samenvallen met de rangen en standen in de formele organisatie"

gedeeltelijk samenvallen met de rangen en standen in de formele organisatie. De sociale structuur in Jemen kent andere belangrijke hiërarchieën en die doorkruisen het openbaar bestuur op allerlei manieren en momenten. Eén van de gevolgen daarvan is dat je, bijvoorbeeld, wel met de decaan van de faculteit kunt afspreken om een nieuwe opleiding te vestigen, maar dat betekent niet dat je daarmee ook stafleden krijgt toegewezen, of dat de managers van zo'n project (die een goed salaris krijgen) enigszins capabel zijn, of dat bibliotheek dan meewerkt, of stafleden en profesoren. Organiseren in Jemen is een moeizaam en tijdrovend proces, en dat geldt voor Jemenieten evenzeer als voor ons.

Eén van de concrete problemen waarmee de faculteit voor Sociale Wetenschappen in Jemen kampt, en dat voor een belangrijk deel is terug te voeren op organisatieproblemen, is dat de bibliotheek nauwelijks boeken of tijdschriften heeft, en dat er geen online literatuur voorzieningen zijn. Zo is het natuurlijk moeilijk voor stafleden om hun vak enigszins bij te houden, en dat laatste is wel een cruciale 'skill' bij het maken en doceren van een studieprogramma. Goede momenten in het project waren steeds wanneer aantal professoren uit Jemen hier in Leiden kwamen om door ons gemaakte cursussen te 'jemiseren'. Dan zag je het effect van voorzieningen:

in korte tijd werden hier in Leiden cursussen door onze gasten aangevuld met cruciale literatuur die relevant is voor de Midden-Oosten regio. Het programma verbeterde zienderogen. Onze bibliotheek en ICT voorzieningen deden de Jemenieten geheel opleven. Het helpen inrichten en uitrusten, aan Sana'a University, van een speciaal op bestuurskunde gerichte bibliotheek is gelukkig ook een belangrijk onderdeel van dit project. Specialisten van onze eigen faculteitsbibliotheek zijn dan in het project betrokken.

Een ander belangrijk onderdeel is een uitwisseling van studenten en eventueel promovendi. Zo beginnen er in februari bijvoorbeeld twee studenten uit Jemen aan onze Master (in het profiel crisis management). Zij zijn al enige jaren *teaching assistant* in Sana'a, en in het kader van hun voortgaande opleiding is een Leidse Master voor hen interessant. Ook is een Leidse student naar Sana'a gegaan. Pieter Looijestijn heeft gedurende bijna een half jaar onderzoek gedaan naar decentralisatie en *local government* in Jemen. In de volgende editie van Bestuurskundige Berichten doet hij verslag, met betrekking tot zijn doctoraalscriptie die binnenkort uitkomt.

Het project loopt nog anderhalf jaar. In die tijd zullen we proberen uitwisselingen van studenten en misschien staf voort te zetten, onderzoek in Jemen door Leidse doctoraal studenten te stimuleren en de bibliotheekinrichting

afmaken. Wie belangstelling heeft voor het project, of onderdelen ervan, is welkom om aan te kloppen.

Dr. Frank de Zwart is als docent verbonden aan het Departement Bestuurskunde van de Universiteit Leiden en is projectleider van het project "Establishing an executive MBA degree programme at Sana'a University", om te helpen een Bestuurskunde-master op te zetten in Jemen.

Opmerkelijk: stage bij Geert Wilders

“Uiteenlopende en vaak afkeurende reacties vielen mij ten deel. Voor mij was het simpelweg een interessante stage”

In een tijd waarin velen zich gedwongen voelen zich te onderwerpen aan zelfcensuur is er één man die nog wel de *guts* heeft om problemen te benoemen bij naam en niet te bedekken met de mantel der liefde: Geert Wilders. De strijd van deze hoogblonde *partisan* voor vrijheid, heeft zijn eigen vrijheden ernstig doen inperken. 24 uur per dag staat hij onder curatele van persoonlijke bewaking. Maar sinds 22 november is hij met 9 zetels als aanvoerder van zijn eigen Partij voor de Vrijheid (PVV) een *big hitter* in de Tweede Kamer.

Bestuurskunde-student Bart van Horck kreeg de kans om Geert Wilders van dichtbij mee te maken, toen hij van 21 augustus t/m 29 november 2006 stage mocht lopen bij de Groep Wilders in de Tweede Kamer. Een verslag van zijn avonturen als bestuurskundige in een hectische verkiezingstijd.

Door Bart van Horck

Begin juli was Geert Wilders continu in het nieuws. Je kon geen blad open slaan of een internetpagina bekijken of er werd wel iets over hem geschreven. Altijd was er wel iemand aan het woord die een mening had over de politicus uit Venlo. Al vaker had ik gezien dat hij naarstig op zoek was naar stagiaires voor zijn nieuwe partij. Puur uit interesse besloot ik om op 14 juli 2006 eens zijn website te bekijken. Tot mijn grote ontsteltenis bleek deze te zijn gekraakt en werd de bezoeker doorgestuurd naar een website met de curieuze naam ‘*Warriors for Islam*’. Ik houd niet van politieke taboes en vind dat iedereen zijn/haar mening moet kunnen verkondigen. Door Wilders site te hacken vond ik dat hem een recht werd ontnomen. Die constatering vond ik stuitend en dat heeft me ertoe bewogen om de onafhankelijkheidsverklaring van Wilders te lezen en het boek “Kies voor vrijheid” te bestellen.

Taboe

Het politieke taboe rondom de persoon en ideeën van Wilders trok al eerder mijn interesse. Ik vond het boeiend om te weten waarom zo weinig mensen inhoudelijk de discussie aangingen en hem veelal doodzwegen. Al voordat zijn site gehackt was, raakte ik al geïnteresseerd in het conservatisme dat Geert Wilders vertegenwoordigde. Op de site van de Burke-stichting, een conservatieve denktank, was ik regelmatig te vinden. Nadat ik het boek “Kies voor vrijheid” van Wilders had gelezen, zag ik dat de stageplek nog steeds open was. Ik besloot de gok te wagen en stuurde mijn gegevens door. Twee weken later werd er contact met mij opgenomen, dat leidde tot een afspraak voor een sollicitatiegesprek. Op een donderdagmiddag stond ik op Plein 2, Den Haag. Ik werd opgehaald door een andere stagiair en verwachtte een gesprek met een ambtelijk secretaris. Aangekomen in de fractiekamer, gelegen helemaal in de achterste punt van het Kamergebouw, kwam ik door

een deur waar Geert Wilders *himself* mij persoonlijk welkom heette. “Zullen we het maar in Venlo’s doen?”, vroeg hij, gezien het feit dat wij beiden uit het Limburgse Venlo afkomstig zijn. Het gesprek verliep goed en zelfs erg prettig en na een dag kon ik aan de slag. Mijn verwachtingen van wat de stage mij moest leren waren simpel. Hoe een nieuwe organisatie moest zoeken naar mogelijkheden om haar doelen te verwezenlijken en daarvoor slechts beperkte middelen tot haar beschikking had. Het leek mij bestuurskundig daarom ook een zeer interessante stage. Mijn directe omgeving moest aan het idee wennen dat ik stage liep bij de Groep Wilders. Uiteenlopende en vaak afkeurende reacties vielen mij ten deel. Sommigen begrepen het niet, anderen juist wel. Voor mij was het simpelweg een interessante stage.

De enige echte koffiedrinker

Binnen de ‘club’ bleek ik de enige bestuurskundige te zijn. Aan boord waren wat rechtenstudenten en maar

Geert Wilders samen met zijn ‘team’ van stagiaires. Rechts vooraan: Bart van Horck.

liefst drie studenten Internationale Betrekkingen uit Groningen. Verder bestond de “BV Wilders”, zoals ik het zelf informeel noemde, uit een secretaresse, een communicatiemedewerkster en een ambtelijk secretaris. Een klein, maar al snel ook een hecht team. Er heerste een leuke mentaliteit. We beschouwden ons vanaf het begin als ‘*enfants terribles*’ van het Haagse Kamergebouw. Dat men weinig omging met de ‘*enfants terribles*’ bleek wel tijdens de borrels, die speciaal voor stagiaires van de Kamer werden georganiseerd. Als lid van de BV Wilders was je simpelweg een paria die met de neus omhoog werd aangekeken en waarmee geen zaken konden worden gedaan. En met mij viel lastig zaken te doen, zo zagen ze dat soms ook binnen de Groep Wilders zelf. Het werk dat bestond uit veelal dingen regelen voor de campagne, werd vaak afgesloten met een borrel in de kroeg “Plein XIX”. Daar braken de politieke discussies

los en werd het nieuws van de dag besproken. Het was daar dat de ware aard van de bestuurskundige tot uiting kwam. De club van stagiaires was een rechtse club met een gezamenlijke aversie jegens alles wat maar links was of klonk. Tot zover ging ik met iedereen mee. De punten waarop ik fundamenteel van mening verschilde waren de ambtenaren en het nut van de overheid. Als bestuurskundige probeerde ik hen keer op keer het grote verschil tussen de overheid en de private sector bij te brengen en verdedigde ik vaak haar nut. Dit vaak tot grote ergernis van de rest van de stagiaires die in mij een waar ambtenaar zagen die enkel zijn (toekomstige) eigen hachje probeerde te redden. Ze noemden mij ook de enige echte koffiedrinker van de club. Sinds ik aan het werk was, bleken de koppen koffie niet aan te slepen. De discussies leverden mij na een korte tijd de twijfelachtige of misschien eervolle bijnaam “Het linkse geweten van de

Groep Wilders” op. Vrienden vonden dat maar eng. Ze vonden mij al veel te rechts en als ik nu juist het linkse geweten was, wilde men niet weten hoe rechts die gehele club wel niet was.

De motie Wilders: procedurestapelen

Mijn stage bestond, met name in het begin, vooral uit regelwerk. Er komt nogal wat kijken bij het oprichten van een politieke partij en het voeren van campagne. Maar naast het campagnewerk was er ook nog een klein aandeel politiek inhoudelijk werk. Kamervragen en debatten moesten worden voorbereid. In de eerste periode van mijn stage kwam ik in aanraking met de nummer negen van de kandidatenlijst, thans Kamerlid, Sietse Fritsma. Deze voormalige IND-medewerker hield zich voornamelijk bezig met het integratie- en immigratiebeleid en de problematiek die daarmee gepaard ging. Daarin was ik ook geïnteresseerd.

■ ■ ■ ■ Stage-verslag

Dat kwam voornamelijk doordat ik steeds maar dezelfde cijfers hoorde die niet in het voordeel van Antilliaanse, Marokkaanse, Turkse en Surinaamse Nederlanders spraken en waarvan ik meer wilde weten. Het ging daarbij voornamelijk om bovenmatige vertegenwoordiging bij criminaliteit en het hoge percentage uitkeringsafhankelijken. Op dat moment publiceerde het Wetenschappelijk Documentatie- en Onderzoekscentrum (WODC) een rapport (de Integratiekaart) waarin zij haar zorgen uitte over de ontwikkelingen van de integratie en immigratie.

Met Sietse heb ik tijdens mijn stage veel samengewerkt. Immigratiepolitiek bleek een taai en gecompliceerd onderwerp te zijn, maar wel heel interessant. Samen met Sietse hield ik me onder andere bezig met het fenomeen "procedurestapelen" en de gevolgen daarvan voor de immigratiepolitiek. Kort gezegd komt procedurestapelen neer op het volgende. Een immigrant dient na een afgewezen aanvraag, een nieuwe aanvraag in met een andere rede en doet dat keer op keer. Zo zijn er gevallen bekend van immigranten die om tien verschillende redenen een aanvraag doen en die alle tien worden afgewezen. Wilders boekte uiteindelijk een kleine politieke zege toen een door hem ingediende motie om dit af te schaffen werd aangenomen. Voortaan mogen immigranten nog één aanvraag doen en als deze afgewezen is (met natuurlijk de mogelijkheid van beroep), kan er geen tweede aanvraag meer worden ingediend. Aan deze motie heb ik een zeer bescheiden bijdrage mogen leveren.

Bustour

De ware reden dat ik aangenomen was kwam door de verkiezingen. Er moest een campagne worden opgezet. Twee collega's van mij moesten een bustour opzetten en daarbij hadden ze vaak hulp nodig. Het lijkt een simpel karwei, gewoon met een bus door Nederland rijden en wat folders uitdelen, maar tel daar de vergunningen die moesten worden aangevraagd en de aanwezigheid van vrijwilligers en kandidaten bij op. Dan krijg je een groot karwei dat geklaard moet worden.

Het resultaat was echter naar behoren. Overall waar de bus stopte werd Wilders met veel bekijks en volk onthaald.

Pakje sigaretten

Met de beveiliging rondom Geert Wilders heb ik zelf niet veel van doen gehad. Enkel dat bij ieder uitstapje van Wilders je extra bij hen langs moest om de locatie door te geven. Dat lijkt soms veel werk, maar het zijn standaardprocedures die je snel onder de knie hebt. Met de bewakers "Als lid van de BV Wilders was je simpelweg een paria die met de neus omhoog werd aangekeken en waarmee geen zaken kon worden gedaan."

kon ik het overigens goed vinden Om bij Wilders te werken moest je wel een AIVD-check ondergaan. Ik ben daarbij goed bevonden. Ik heb vaak met Wilders over zijn situatie gesproken. Je kunt je geen voorstelling maken hoe het is om te leven met beveiliging. Ze zijn werkelijk overall, wat wil zeggen dat zelfs wanneer je een pakje sigaretten wilt kopen, dit vooruit verkend moet worden en dus gepland moet gaan verlopen. Dat lijkt heel makkelijk, maar zoiets gaat je op een gegeven moment extreem de nek uithangen. Alles wat Wilders doet, moet gepland verlopen. Voor een verrassing is geen plaats. Ik heb het nooit als bedreigend ervaren, meer als "part of the job". Je weet dat je dit meemaakt als je er aan begint. Ik heb me ook nooit persoonlijk bedreigd gevoeld. In het verleden ben ik vaker geconfronteerd met dreigende situaties, onder andere enkele overvallen in een winkel waar ik werkte. Bij Wilders keek ik niet op van de beveiliging. Ze waren er gewoon. Er bleef maar één gedachte in mijn hoofd toen ik ze voor het eerst zag: "Deze mannen kun je natuurlijk maar beter te vriend houden."

Observeren en leren

Vooraf tijdens de discussies heb ik mijn bestuurskundige kennis gebruikt. Er werd veel afgegeven op ambtenaren, waar ik me aan stoorde. Het waren in mijn ogen veelal ongefundeerde

uitspraken. Maar meer heb ik mijn kennis niet gebruikt. Ik heb mijn stage vooral gebruikt om te observeren en te leren. Dan moet je denken aan politiek-ambtelijke verhoudingen. Bij vakken als 'Beleid' wordt veel de nadruk gelegd op wat de politiek wil en hoe de ambtenarij dit voor elkaar zou moeten krijgen. Ik heb vanuit mijn studieachtergrond veel kennis van hoe de ambtenaren werken. Door bij een politieke partij stage te lopen, heb ik nu ook geleerd hoe de politiek werkt. Dat geeft een gigantische schat aan kennis. Ik voelde me werkelijk tussen twee werelden in staan. In de politiek meent men het allemaal te weten hoe het werkt, maar in werkelijkheid is het natuurlijk een samenspel. Lousewies van der Laan (D'66) klaagde ooit in een interview dat ze als politica misschien wel de theoretische hoogste macht in handen heeft, maar dat in werkelijkheid haar man (die ambtenaar is) veel meer macht kan uitoefenen. Die uitspraak typeert de gedachte die ik had bij de stage en ben ik nooit vergeten.

Negen Zetels

Na al het campagnewerk, was het best spannend toen de verkiezingen naderden en 22 november dichterbij kwam. Op de verkiezingsavond was een klein zaaltje gereserveerd voor genodigden.

De uitslag, negen zetels, overtrof ieders verwachtingen. De uitslag werd door iedereen als een grote overwinning gevierd, behalve door ondergetekende. Het is weliswaar een gigantisch mandaat van het volk, maar de vraag is of je wel de benodigde kennis hebt om dat mandaat te kunnen dragen. De geschiedenis leert ons dat er géén enkele partij is geweest die met meer dan vijf zetels heeft gedeputeerd in de Kamer, een (redelijk) stabiele factor is geworden binnen de Haagse politiek. DS'70 en LPF zijn voorbeelden van partijen die net zo snel zijn verdwenen als ze zijn opgekomen. Het is daarom interessant om Wilders te volgen in de nabije toekomst. De opgave die hij en zijn acht collega's hebben gekregen is een zeer lastige. De lat ligt hoog, zeer hoog.

Wist u dat

- ▶ Wij op zondag en maandag heerlijke Thaise gerechten serveren.
- ▶ Wij een nieuwe à la carte kaart tegen zeer aantrekkelijke prijzen hebben. Dagschotel hebben we voor slechts € 7,75
- ▶ Wij een sfeervolle bovenzaal hebben die uitermate geschikt is voor het houden van borrels en diners.
- ▶ Wij iedere 6 weken een nieuwe menukaart hebben.
- ▶ Wanneer u drie gangen van de kaart neemt u slechts € 18,95 betaald. Ongeacht uw keuze.

DAGELIJKS GEOPEND
VANAF 10.00 UUR

tot ziens,
tot EINSTEIN

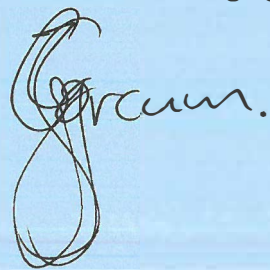
NIEUWE RIJN 19 LEIDEN • TEL: 071 - 5125370 • E-MAIL: mail@einstein.nu

Waarde leden,

Het is mij een grote eer dat ik namens het bestuur een bijdrage mag verzorgen in de allereerste BB van de 21^e jaargang. Na een turbulente sollicitatieperiode was het half juni dan toch zover: het bestuur 'Van Gorcum' was gevormd. En na de bestuurswissel traden wij op 19 september 2006, vlak voor middernacht, officieel in dienst van de vereniging. Wij mogen de B.I.L. een jaar gaan leiden en zijn daar alweer bijna 4 maanden mee bezig.

“Wie niet dwaalt, wordt nooit verstandig.” Dit is een uitspraak van Johann Wolfgang von Goethe. Ondanks de ietwat negatieve toon toch een beetje van toepassing op ons als nieuwe bestuurders van de B.I.L. Voor de meeste van ons is het besturen van een vereniging iets nieuws en we zijn dan ook druk bezig met dwalen, in de zin van leren. Ik zou graag, aansluitend op het dwalen, de afgelopen maanden willen duiden met een metafoor. We weten nu als bestuur waar het stuur zit, hoe we gas moeten geven en hoe te schakelen. Nu nog de puntjes op de 'i' zetten voor wat betreft het kijken en dan kunnen we verdergaan met het besturen van de B.I.L. Doorgaan op de geplaveide wegen, terugkomen op oude bestemmingen en vooral ook nieuwe, ongebaande paden inslaan. Hopen dat we ook op tijd weten waar de rem zit en we –terwijl de motor van de vereniging nog draait– half september van bestuurder kunnen wisselen! Maar zover is het nog lang niet. Wij zien het als een grote uitdaging en staan graag in dienst van de leden voor het besturen van de vereniging. Ik hoop jullie dan ook vaak terug te zien op de activiteiten die we ook komende tijd voor jullie zullen organiseren.

Met bestuurskundige groet,

Govert van Gorcum
Voorzitter van het 22^e bestuur der B.I.L.

Het B.I.L.-bestuur 2006-2007

Met v.l.n.r. Iy-Ling Hsu (penningmeester), Mehtap Karasu (activiteiten), Govert van Gorcum (voorzitter & almanak), Nik Oonk (buitenland), Josien de Reuver (onderwijs), Ruben Libgott (secretaris en Bestuurskundige Berichten) en Femmy Elderhuis (acquisitie & promotie).

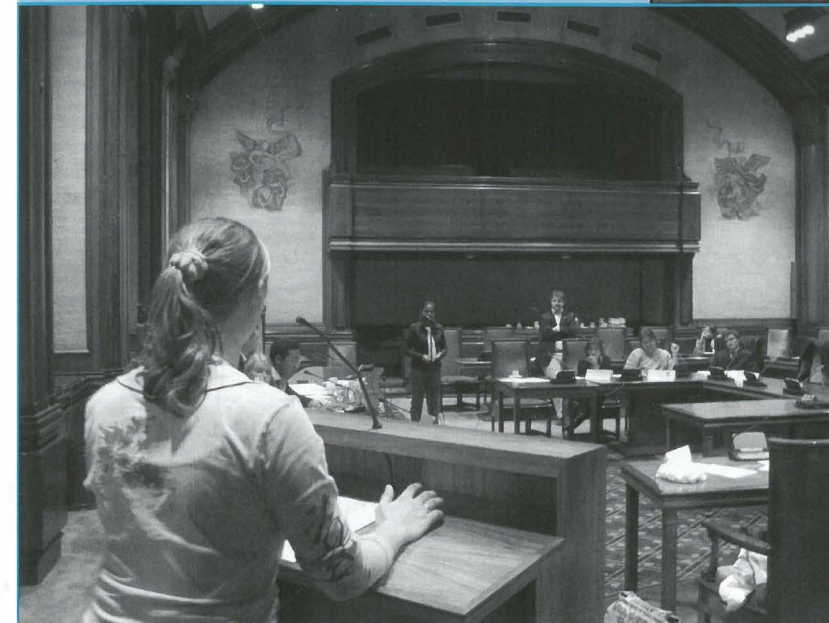

Het is altijd een fijn moment wanneer de tentamens voorbij zijn. Dat moet gevierd worden! Op 27 oktober hieven vele B.I.L.-leden het glas op succesvolle tentamenresultaten tijdens de after-tentamenborrel. Proost!

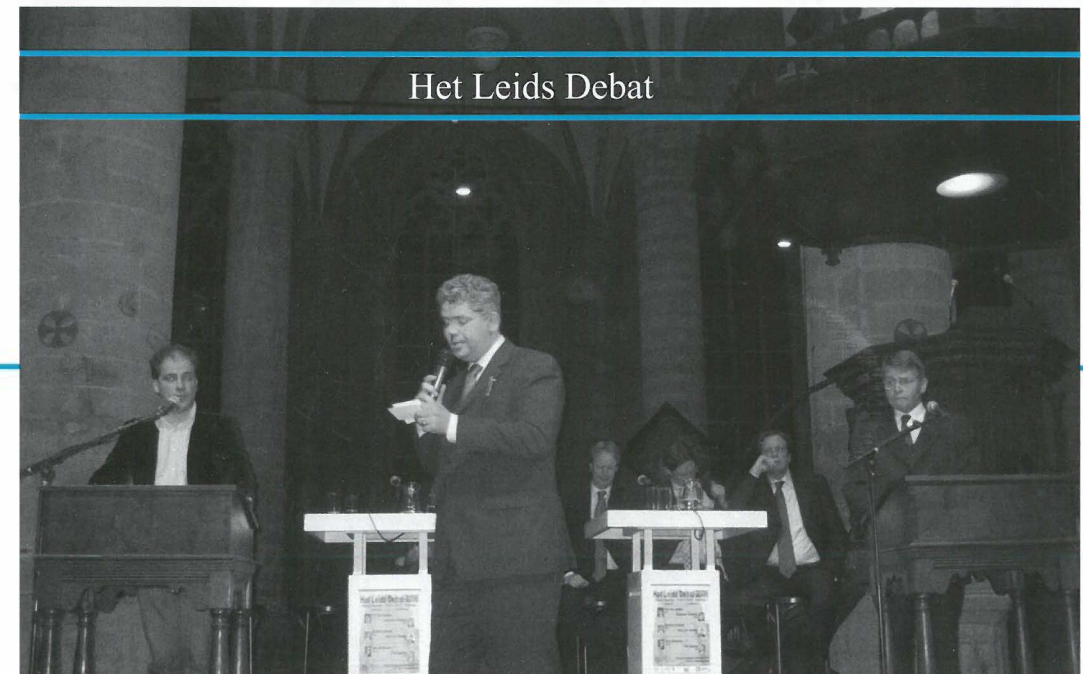
Excursie naar de gemeente Leiden

Op 9 november namen de leden van de B.I.L. de gemeenteraad van Leiden over! Onder leiding jonge Leidse raadsleden en fractie-assistenten kreeg iedereen een spoedcursus 'hoe word ik raadslid'. De groep werd opgedeeld in verschillende soorten partijen. Vanuit de visie van deze partijen moesten de studenten standpunten bepalen ten aanzien van enkele actuele onderwerpen (winkelopeningstijden in de binnenstad en de studentenhuusvesting in Leiden).

In de fraaie raadszaal van de gemeente Leiden werd er vervolgens druk gedebatteerd, heuse moties werden ingediend en natuurlijk ontbraken de stemverklaringen bij de stemrondes niet. Als een ware jury gaven de 'echte' raadsleden en fractie-assistenten commentaar en vooral tips aan de deelnemers. De dag eindigde met een rondleiding door het gemeentehuis en een borrel om gezellig met elkaar na te praten en meer te weten te komen over het werk als gemeenteraadslid en de mogelijkheden die de gemeente biedt voor bestuurskundigen.

Het Leids Debat

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen werd op initiatief van de B.I.L. en in samenwerking met enkele andere Leidse studie- en studentenverenigingen, het Leids Debat georganiseerd. Prominente kandidaat-Kamerleden gingen op 7 november met elkaar in debat over enkele pittige stellingen. In een overvolle Pieterskerk probeerden Piet Hein Donner (CDA), Diederik Samson (PvdA), Joost Eerdmans (Eén NL), Harry van Bommel (SP), Tom Kuperus (VVD) en Alexander Pechtold (D'66) met rake opmerkingen en stellingnames het Leidse electoraat voor zich te winnen.

Beken je kleur!

Met dit thema organiseerden de B.I.L. en de SPIL (politicologie) op 21 november gebroederlijk een groot verkiezingsfeest aan de vooravond van de Tweede Kamerverkiezingen. Iedereen ging vet uit z'n plaat en de stoelendans om de zetels kon beginnen. Velen hadden zich speciaal voor deze avond gekleed in de kleuren van zijn of haar favo partij. Maar ook de zwevende kiezers én de Partij voor de Dieren ontbraken niet.

Lezing Ellen Verkoelen

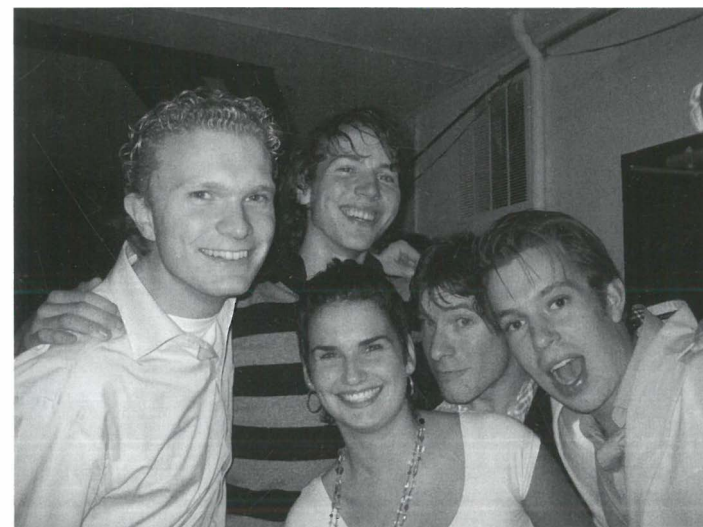
Op 6 december was Ellen Verkoelen, directrice van de Zuid-Hollandse Milieufederatie, bij de B.I.L. te gast. In haar lezing stond de balans tussen de 3 P's van duurzaamheid (people, planet & profit) centraal in de besluitvorming rondom het al of niet behouden van het Groene Hart.

Commissie-uitje

Een vereniging kan niet zonder actieve leden. Zij zijn het, die de mooiste activiteiten organiseren, de indrukwekkendste reizen verzorgen, jouw onderwijs evalueren, een prachtige almanak maken, jou in contact brengen met toekomstige werkgevers en zorgen dat het elke keer weer een feest is wanneer de nieuwe Bestuurskundige Berichten bij jou thuis op de deurmat valt.

Voor deze bijzondere mensen, de 25 commissie-leden van de B.I.L., werd op 16 november een speciale avond georganiseerd. Onder het genot van een culinaire maaltijd kon iedereen met elkaar kennismaken en werd de grote B.I.L.-commissie-quiz gespeeld. Helaas kon er maar één commissie de winnaar zijn. En dat was de Almanak-commissie (zie foto onder). Zij mogen zichzelf dit jaar de no. 1 commissie der B.I.L. noemen! Hulde!

De Almanak-commissie met v.l.n.r. Govert van Gorcum (commissaris), Tom Degen, Judith Ringnalda, Bart van Horeck en Mathijs van de Waardt.

(advertentie)

hooigracht 35
2312 kn Leiden
postbus 164
2300 ad Leiden
telefoon
071 514 32 44
telefax
071 514 35 49
e-mail
info@karstens.nl

karstens
druk met communicatie

Prikbord:

Indien je niet meer lid wilt zijn van de B.I.L. in het collegejaar 2007-2008, dien je dit **vóór 1 augustus 2007** schriftelijk of per e-mail kenbaar te maken:

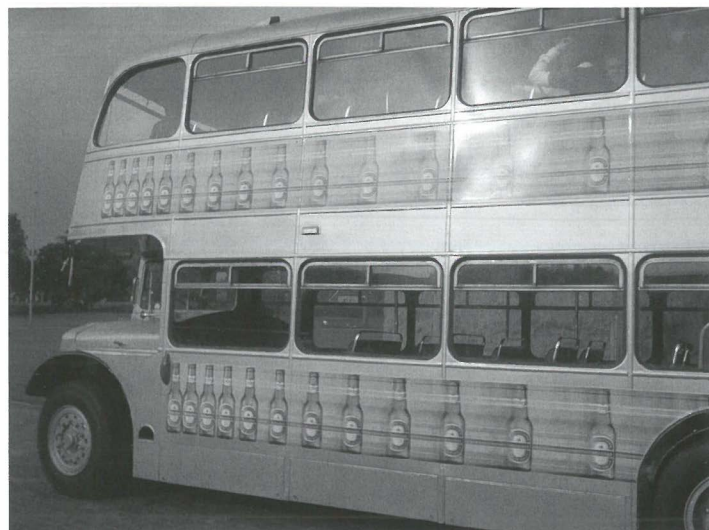
B.I.L.
Postbus 9555
2300 RB Leiden
bil@billboard.nl
***

Verhuisd? Nieuwe kamer? Geef je nieuwe adresgegevens door via bovenstaande adresgegevens!
***

De B.I.L. is altijd op zoek naar goede samenvattingen. Heb je nog een goed uittreksel liggen? Stuur deze op naar de B.I.L.! Indien we deze opnemen in onze uittrekselbank staat hier uiteraard een kleine vergoeding tegenover.
***

De redactie van Bestuurskundige Berichten verwelkomt reacties en brieven van lezers. Wil je reageren op één van de artikelen? Stuur dan een e-mail naar bil@billboard.nl.

2 maart: Heineken-excursie

13 maart: Workshopmiddag

>Volgende keer in
Bestuurskunde Berichten:

Interview met dr. Frits van der Meer
***

Pieter Looijestijn over zijn veldonderzoek in Jemen
***

Verslag van de Korte Reis naar Luxemburg

De volgende editie van
Bestuurskundige Berichten verschijnt in
April 2007.

Agenda:

15 & 16 februari: Bestuurskunde Tweedaagse

Intensieve kennismakingsactiviteit voor middelbare scholieren met de opleiding Bestuurskunde, de Universiteit Leiden en het Leidse studentenleven.

15 februari: Café de Vijfde

Docenten van het Departement Bestuurskunde vertellen over hun onderzoeksgebied en gaan de dialoog aan met studenten.

Tijd: 16.00 uur

Locatie: *Common Room*, 5e etage, F.S.W.

16 februari: B.I.L. Feest

Thema: 'Barbie™ & ActionMan™'. Pak je favo action figures erbij en steek jezelf in een passende outfit!

Tijd: 22.00 uur

Locatie: De Hut van Ome Henne (St. Aagtenstraat 28 te Leiden).

22 februari: B.I.L. TV-avond

Bezoek aan de programma's *De Wereld Draait Door* en *Pauw & Witteman* in Studio Plantage te Amsterdam.

27 februari: Provinciale Staten Verkiezingsavond

Een speciale avond in het teken van de Provinciale Statenverkiezingen met een groot debat met de lijsttrekkers van de Zuid-Hollandse Statenfracties, een verkiezingsmarkt en na afloop een borrel om informeel kennis te maken met de partijen en hun kandidaten.

2 maart: Heineken-excursie

Exclusief voor eerstejaars. Lezing en bezoek aan de fabriek waar jouw favoriete biertje wordt gemaakt. Na afloop de befaamde 'product-confrontatie'.

13 maart: Workshopmiddag

O.a. PricewaterhouseCoopers en Accenture zullen een workshop verzorgen. Na afloop een informatiemarkt en een borrel. Inschrijven voor deze middag is verplicht.

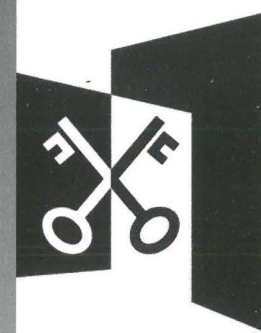
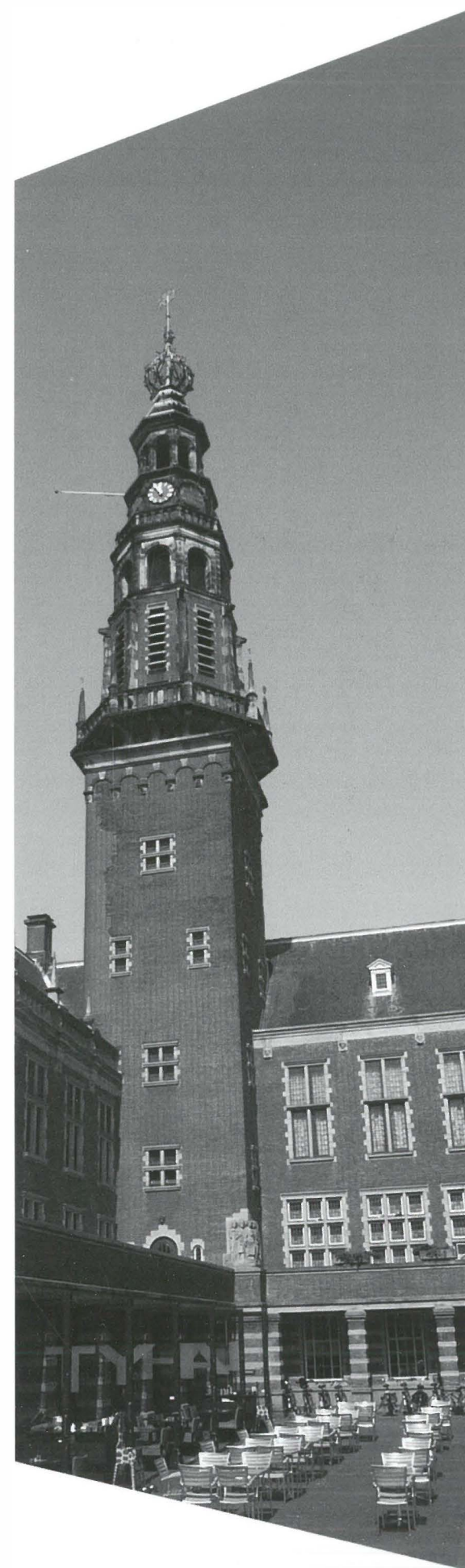
Tijd: 14.00 uur

Locatie: F.S.W.

20 maart: Halfjaarlijkse A.L.V.

Het bestuur Van Gorcum zal verantwoording afleggen voor de eerste helft van haar bestuursjaar.

Houd onze website www.BILboard.nl in de gaten voor de exacte tijden, locaties en nieuws over de activiteiten!

Leiden

Gemeentelijke informatie:
www.leiden.nl/gemeente

LEIDEN.nl > STAD VAN ONTDEKKINGEN

ICT-dienstverlening
Van ICT-beheer naar ICT Service Management

MARKETING MET ICT

Geert Hofstede & Gert Jan Hofstede
Allemaal andersdenkenden

Microsoft Office
Excel 2005 FOR DUMMIES
ALL IN ONE DESK REFERENCE

Boekhouden geboekstaafd 1

Steenhouder e.o. LEREN COMMUNICEREN

L. Drew
Fundamentals of Multimedia

Advanced Language Practice Michael Vince

Nick van Dam
Een praktijkgerichte benadering van Organisatie en Management

Principes van financieel management
derde editie Lawrence J. Gitman

HORNGREN
DAR
FOSTER
Cost Accounting
TWELFTH EDITION

Prof. dr. Ir. H.J.J. Wals
Ir. Cs. Buiting-Csikós
Ir. C.A. van Luttervelt
Ir. K.A. Moutijn
Industriële productie
tenHagenStam
UITGEVER

selexyz kooyker

breestraat 127
2311 cm leiden
t 071 516 05 00
f 071 512 75 05
e bree127.kooyker@selexyz.nl
www.selexyz.nl

je complete studieboekenpakket gegarandeerd
voor de laagste prijs